

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Identita a kulturní projevy v lesbické komunitě

Bakalářská práce

Autorka:	Tereza Dojčánová
Studijní program:	B0288A100003 Transkulturní komunikace
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Vedoucí práce:	ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.
Oponent práce:	

Zadání bakalářské práce

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Autor: Tereza Dojčánová
Studium: P21P0297
Studijní program: B0288A100003 Transkulturní komunikace
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce: **Identita a kulturní projevy v lesbické komunitě**
Název bakalářské práce AJ: Identity and Cultural Expressions in the Lesbian Community

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá otázkou, zdali, případně jak, lze o lesbické komunitě hovořit jako o samostatné kultuře, subkultuře, či o sociální skupině nebo komunitě. Práce k odpovědi nejprve přistoupí teoreticky. Předloží základní vymezení, co je kultura, co je subkultura, co je skupina, potažmo, jakou roli zde hrají kulturní vzorce, či znaky. Předloží i popis možných kulturních vzorců a specifických znaků vymezujících kulturu, subkulturu či skupinu. V další části práce půjde o výzkum v rámci lesbické komunity, jakým způsobem vnímají kolektivní identitu a nakolik se pokládají za kulturu, subkulturu, komunitu, či skupinu.

BEŇOVÁ, Kateřina. *Analysis of the situation of lesbian, gay, bisexual and transgender minority in the Czech Republic: working group for the issues of sexual minorities of the Minister for human rights and national minorities*. Prague: Office of the Government of the Czech Republic, 2007. ISBN 978-80-87041-34-5.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-498-8.

VESELÝ, Karel a SOUČEK, Tomáš. *Kmeny [současné městské subkultury]*. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2011. ISBN 978-80-903973-2-3.

ABELOVE, Henry (ed.). *The lesbian and gay studies reader*. New York: Routledge, 1993. ISBN 0-415-90519-2.

ZIKMUND-LENDER, Ladislav. *Texty o (queer) reprezentaci, kultuře, vizualitě*. Praha: Mělník: Charlie; Interaktiv, 2011. ISBN 978-80-903904-8-5.

518, Vladimír a VESELÝ, Karel. *Kmeny: současné městské subkultury*. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2011. ISBN 978-80-903973-2-3.

NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2957-2.

Zadávající pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.6.2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci Identita a kulturní projevy v lesbické komunitě vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne ...

Podpis:

Anotace

DOJČÁNOVÁ, Tereza. *Identita a kulturní projevy v lesbické komunitě*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 44 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá otázkou, zdali, případně jak, lze o lesbické komunitě hovořit jako o samostatné kultuře, subkultuře, či o sociální skupině nebo komunitě. Práce k odpovědi nejprve přistoupí teoreticky. Předloží základní vymezení, co je kultura, co je subkultura, co je skupina, potažmo, jakou roli zde hrají kulturní vzorce, či znaky. Předloží i popis možných kulturních vzorců a specifických znaků vymezujících kulturu, subkulturu či skupinu. V další části práce půjde o výzkum v rámci lesbické komunity, jakým způsobem vnímají kolektivní identitu a nakolik se pokládají za kulturu, subkulturu, komunitu či skupinu.

Klíčová slova: kultura, subkultura, sociální skupina, homosexualita, identita, lesba

Anotace

DOJČÁNOVÁ, Tereza. *Identity and Cultural Expressions in the Lesbian Community*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 44 pp. Bachelor Degree Thesis.

The thesis addresses the question of whether and how the lesbian community can be discussed as a separate culture, subculture, or as a social group or community. The work first approaches the answer theoretically, presenting fundamental definitions of what culture, subculture, and group are, and the roles cultural patterns or characteristics play in this context. It will also provide a description of possible cultural patterns and specific features defining a culture, subculture, or group. In the next part, the thesis will involve research within the lesbian community, examining how they perceive their collective identity and to what extent they consider themselves a culture, subculture, community, or group.

Keywords: culture, subculture, social group, homosexuality, identity, lesbians

Obsah

Úvod.....	7
1 Teoretická východiska práce.....	8
1.1 Kultura	8
1.2 Definice kultury	10
1.3 Kultura a kyberantropologie	13
1.4 Subkultura.....	15
1.5 Sociální skupina.....	17
1.5.1 Skupinová kultura.....	18
2 Sexualita.....	19
2.1 Sexuální orientace.....	20
2.2 Sexuální a pohlavní identifikace.....	21
2.3 Homosexualita	22
2.4 Historický vývoj postoje k homosexualitě.....	25
2.5 Lesba	29
3 Praktická část	31
3.1 Metodologie výzkumu	31
3.2 Shrnutí výzkumu.....	32
4 Závěr	41
Literatura.....	42
Internetové zdroje	43

Úvod

Bakalářská práce se zabývá zkoumáním identity a kulturních projevů v lesbické komunitě. Analyzuje, zda existují specifické kulturní rysy, které tuto komunitu odlišují od kultury většinové společnosti. Tato problematika je v současné době velmi aktuálním tématem, přestože je stejnopohlavní sexuální orientace legislativně přijímána, ve společnosti se homosexuálové stále setkávají s diskriminací a projevy nenávisti. Lesby, podobně jako další příslušníci LGBTQ¹ komunity, čelí určitým formám nepřijetí ze strany většinové společnosti. Tento fakt vede k potřebě vytvářet vlastní bezpečná prostředí, jako jsou gay kluby nebo online platformy, kde se mohou setkávat s lidmi se stejnými životními zkušenostmi a hodnotami. Tato potřeba bezpečného prostoru pramení nejen z touhy po přijetí, ale také z potřeby vzájemné podpory a sdílení společných zážitků. S rozvojem moderních technologií se tímto prostorem stává kyberprostor, kde se mohou setkávat členové této komunity napříč městy i státy a utvářet a sdílet nejen umění, ale také vlastní řeč či způsoby oblékání.

Práce nachází prvky spojující lesbickou komunitu a zjišťuje, jakým způsobem ji formují do samostatné subkultury či sociální skupiny. V rámci této analýzy se věnuje také vymezení samotného pojmu kultura a jejím základním znakům. Tyto teoretické koncepty pak aplikuje na lesbickou komunitu, aby bylo možné identifikovat specifické kulturní prvky. Součástí práce je také výzkum v českém prostředí, který se soustředí na homosexuálně orientované ženy různého věku a jejich pohled na tuto skupinu. Zjišťuje jejich zkušenosti, názory a vnímání lesbické identity a kultury. Teoreticky práce vymezuje pojmy jako sexualita, sexuální identifikace, sexuální orientace atp. Následně se práce zabývá i historií homosexuality a jejího vymezení.

V závěru práce spojuje všechny teoretické poznatky a výsledky výzkumu, aby bylo možné zjistit, zda lze lesbickou komunitu považovat za kulturu, subkulturu či sociální skupinu. Toto propojení teoretických a empirických poznatků umožní hlubší porozumění specifikům lesbické komunity a jejímu postavení ve společnosti.

¹ LGBTQ+ - je zkratka která označuje sexuální a genderové menšiny které se odlišují od heterosexuální cisgender normy. Původních prvních pět písmen je odvozeno od lesbian, gay, bisexual, transgender a queer identity. Plus bylo přidáno později a označuje existenci spousty dalších gender a sexuálních identit. Zkratka se může lišit podle autora který ji zrovna používá, někdy do zkratky bývá zahrnuto ještě I pro intersex osoby. *Slovníček pojmů spojený s LGBTQI+*. Online. In: Amnesty International. 2020. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/lgbti/slovnicek-pojmu>. [cit. 2024-07-07].

1 Teoretická východiska práce

Tato část práce zprostředkovává přehled základních teoretických poznatků, které souvisí s kulturou, subkulturou a sociální skupinou.

1.1 Kultura

Jedná se o velice komplikovaný termín, který je jen těžko definovatelný a kolem kterého je stále vedena diskuze. Sociolog Denis McQuail složitost tohoto jevu shrnuje následovně: „*Kultura je složitým společenským jevem a procesem. Jako taková je předmětem zájmu mnoha věd, například kulturní antropologie, etnografie, etnologie, sociologie, psychologie. Samotný pojem kultura bývá také využíván v mnoha významech, což svědčí o složitosti tohoto jevu.*“²

Pojem kultura vychází z latinského slova *colere*, což znamená kultivovat. Termín byl dříve používán zejména v oblasti zemědělství, nový význam mu dal Marcus Tullius Cicero, který jej použil ve svých *Tuskulských hovorech*. Filozofii zde označil za „kulturu ducha“, a tak přesunul význam z oblasti agronomie do oblasti lidského vzdělávání. Kultura již tehdy vystupovala jako hodnotící pojem vázaný na osobnost, neboť jejím vlivem se člověk dokázal dostat na vyšší formu individuální a sociální identity. Od počátku pojetí kultury jako „kultivace člověka“ označoval tento pojem aktivní lidskou činnost.³

V moderních akademických diskurzích se objevují čtyři hlavní metody definování rozsahu a významu slova kultura. První metodou je axiologický výklad kultury, který má kořeny v humanistickém a osvícenském využívání tohoto pojmu v rámci filozofie a estetiky. Tento pohled je značně normativní a omezuje kulturní projevy výhradně na oblasti, jež přinášejí pozitivní hodnoty podporující zdokonalení a humanizaci jedince a napomáhají pokrokovému vývoji společnosti. V rámci této perspektivy jsou tradičně zastoupeny zejména sféry, které jsou spojeny s duchovními hodnotami, jako jsou umění, vědecký výzkum, literární tvorba, osvětová činnost, pedagogika, vznešené a progresivní myšlenky.⁴

² MCQUAIL in SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.23. ISBN 978-80-7509-498-8.

³ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.23. ISBN 978-80-7509-498-8.

⁴ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.37. ISBN 978-80-7367-432-8.

Globální antropologická definice kultury pojímá tento koncept nejen jako soubor pozitivních hodnot, ale také jako všechny nadbiologické zdroje a postupy, které umožňují člověku, jakožto členu společnosti, přizpůsobit se externímu prostředí. Tento antropologický výklad kultury není zaměřen na hodnocení. Umožňuje nám analyzovat, popisovat a třídit různé společnosti v průběhu času a prostoru na základě jejich jedinečných kulturních charakteristik a struktur. To je dosaženo porovnávacím studiem sociokulturních systémů (kultur, subkultur, kontrakultur) v různých časových a prostorových dimenzích. Zkoumání kultury skrze antropologický koncept znamená zkoumat životní styl, který je typický pro danou společnost. Antropologické chápání kultury jako systému artefaktů, sociokulturních norem a myšlenek, které jsou sdíleny a předávány mezi členy společnosti, je využíváno například v oblasti kulturní antropologie nebo kulturologie.⁵

Třetí definice je redukcionistická a obsahuje širokou škálu metod, které se snaží o omezení pojmu kultury na specifický segment sociokulturního kontextu. Cílem je specifikovat antropologický termín kultura tak, aby pokrýval menší oblast, ale poskytoval hlubší vhled. Tato metoda je typická pro teorie vyvíjené v oblastech kognitivní a symbolické antropologie. Naopak, v kontrastu s globálním pohledem, jsou preferovány zejména sémiotické metody, které omezují kulturu na systém znaků, symbolů a významů, které sdílí členové dané komunity.⁶

Čtvrtý, dekonstrukční přístup k pojmu kultury se zaměřuje na snížení nebo úplné odstranění gnozeologického potenciálu tohoto pojmu. Tento trend, který zahrnuje dekonstrukci, kritiku, nebo zamítnutí pojmu kultury jako klíčové kategorie ve studiu člověka, společnosti a kultury, je spojen s vzestupem postmodernismu. Někteří zastánci postmoderního myšlení tvrdí, že v dnešní době pojem kultury ztrácí svůj význam, podobně jako tradiční klasifikace, které definují vztah antropologie a jejího zkoumání skrze kategorie „my“ a „oni“. Z pohledu postmoderny se zdá, že současná kultura se proměnila v „kaleidoskopickou realitu“, kde není možné stanovit jasné hranice mezi různými kulturami a kulturními identitami jejich příslušníků.⁷

⁵ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.37. ISBN 978-80-7367-432-8.

⁶ Tamtéž s.37

⁷ Tamtéž s.38

1.2 Definice kultury

Komplikovanost definice kultury spočívá podle Barkera⁸ v tom, že nejde o žádnou samostatnou uchopitelnou jednotlivinu, jde spíše o komplexní životní formu, která v sobě zahrnuje mnoho dalších částí. Je to pojem, který je neodmyslitelně spjatý s lidskou společností, s určitými vzorci chování, jednání a řešení situací.⁹

Kultura je neustále probíhajícím procesem sociálního konstruování. Který má dynamickou povahu a slouží jako mechanismus nebo adaptační strategie přizpůsobení se lidí na jejich prostředí.¹⁰ Kultury jsou lidskými výtvoři, neustále se vyvíjejí a mění. Skrze kulturní evoluci se kultura vyvinula natolik že překonala nejen přírodu, ale také biologickou přirozenost člověka. Lidé, podobně jako jiní tvorové, mají potřeby spánku, potravy a reprodukce, prostřednictvím socializace si osvojují vzorce chování, které jsou v dané společnosti používány jako kulturní strategie k uspokojování těchto potřeb.¹¹

Významnou charakteristikou kultury je, že je integrovaná a systémově uspořádaná. To znamená že kultura není jen nahodilou sbírkou náhodných prvků, ale tvoří komplexní celek, kde jsou jednotlivé části propojené a na sobě závislé. Václav Soukup tuto propojenost ukazuje na příkladu automobilu. „*Pohlížíme-li na automobil jako na kulturní element, jenž je součástí širších kulturních konfigurací a technologických komplexů, zjistíme, že vývoj automobilu a expanze automobilového průmyslu výrazně utvářely současnou kulturu.*“¹² Když ve 20. století přestalo být auto výsadou pro bohaté a rozšířilo se i do dalších částí společnosti, zásadním způsobem to ovlivnilo způsoby trávení času. Tento kontext ale získáváme jen pokud sledujeme kulturní prvky v rámci širšího systémového celku, který formuje způsob života jeho příslušníků. Pokud dojde k inovaci artefaktů nebo novým sociokulturním regulativům či idejím, pak může nastat proměna i v dalších strukturálně a funkčně spjatých komponentech. Podle Roberta F. Murphyho můžeme kulturu definovat jako „*celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím*

⁸ Barker in SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.23. ISBN 978-80-7509-498-8.

⁹ Kasal in SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.23. ISBN 978-80-7509-498-8.

¹⁰ BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. s.22. ISBN 978-80-7325-402-5.

¹¹ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.27. ISBN 978-80-7367-432-8.

¹² Tamtéž. s. 48.

socializace předávají dalším generacím“.¹³ Nové prvky se učíme výchovou, ale mohou přicházet i zvenčí. Jsou reinterpretovány a dostávají nový význam. Díky předávání pak každá generace nemusí svět třídit a kategorizovat znovu, všechny významy jsou totiž již obsaženy v řeči.

V řeči, skrze schopnost symbolizace, je uložena klasifikace světa, řadí do stejné třídy ty části jevů, které jsou významově vnímány jako podobné a oddělují je od ostatních. Tím pak vznikají symbolické systémy. Prostřednictvím této taxonomie ve světě nacházíme smysl a významy. Na druhou stranu je naše mysl tímto rozřazením ovlivněna a určuje nám naše pojetí světa a smysl pro skutečnost. Různé kultury si vytvářejí různou skutečnost. Jsou vytvořeny člověkem jako výsledek lidského myšlení a činností. Symbol, jak ho definuje antropologický slovník je: *jakýkoliv „objekt, akt nebo událost sloužící přenosu myšlenek nebo významů; symboly představují vnější zdroje informací, které člověku umožňují chápat a interpretovat fyzický a sociální svět. Termín v tomto významu zavedl americký antropolog Clifford James Geertz*“.¹⁴ Symboly nám tedy poskytují mapu a instrukce, jak se zorientovat ve světě. Stejně tak nám dávají adaptační strategie, skrze které se dokážeme adaptovat na měnící se a nové okolnosti.¹⁵

Jazyk vytváří symbolický základ každé kultury a tvoří základ kognitivních systémů, které členové určité společnosti používají k interpretaci sociálních zkušeností a formování svého chování. Jazyk je klíčovým symbolem a pilířem každé kultury, který formuje kognitivní rámce umožňující členům společnosti rozklíčovat sociální zážitky a utvářet své reakce. V našem sociálním prostředí jsme neustále v procesu hodnocení a přizpůsobování našeho chování na základě očekávaných reakcí od druhých. Kultura působí jako bezpečnostní síť, která minimalizuje možnost nesprávné interpretace sociálních interakcí tím, že poskytuje směrnice pro chování a nastavuje očekávání v rámci různých situací. Tyto kulturní normy jsou dostatečně pružné, aby se mohly aplikovat v širokém spektru sociálních interakcí, v různých kontextech a dobách. Kultura tak určuje pravidla společenského chování a zároveň nám dává určitý prostor pro individuální

¹³ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN s.32. isbn80-86429-25-3.

¹⁴ MALINA, Jaroslav. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, c2009. ISBN 978-80-7204-560-0.

¹⁵ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN s.32. isbn80-86429-25-3.

jednání. Různé kultury se od sebe odlišují v tom, jak přísně vyžadují od svých členů dodržování těchto společenských pravidel. Flexibilita strukturálního uspořádání a adaptabilita jednání jsou základním předpokladem pro vznik nové kultury či pro transformaci tradičních metod. Tato pružnost umožňuje společnosti, aby se vyvíjela a přizpůsobovala se novým výzvám. Kultura a symboly tak mohou být zachovány, zatímco se mění kontext jejich významu a použití.¹⁶

Kultura není omezena pouze na svou normativní a usměrňující funkci; je to také souhrn všech znalostí, hodnot a strategií pro přežití, které si společnost během let vytvořila, ať už skrze inovace zevnitř nebo adaptací prvků od okolních kultur. Tento komplexní systém slouží jako základ pro identitu a kontinuitu společenství. V integrovaném systému kultury jsou nové aspekty, které se objevují z vnějšku, reinterpretovány tak, aby získaly nový význam, který je konzistentní s vnitřní strukturou. Podle Murpyho můžeme obecně předpokládat, že čím je kultura komplexnější tím má flexibilnější symbolický systém.¹⁷

Kulturní vzorce lze dohledat pomocí studia symbolického chování. Kulturní vzorce lze studovat historickým srovnáváním, ale také sledováním polarit mezi různými kulturami. Kulturní vzorce jsou tvořeny systémy vnitřních vztahů, ty jsou pro kulturu koherentní a dávají kultuře organizační princip. Primární rysy kultury jsou ty, které poukazují na praktickou stránku života společnosti, tedy jsou zásadní pro její samotnou existenci, jsou podmíněny přírodními a společenskými podmínkami, hlavně příroda je zde limitujícím determinanem. Příkladem primárního rysu kultury jsou např. nástroje, kterými člověk obdělává půdu, loví zvěř apod.¹⁸

Sekundární rysy kultury mohou být chápány jako projevy tvořivosti. Zde pak jde o kulturu hodnot, ta již není tolik předurčena vnějšími faktory, své zákony a principy si vytváří sama. Umělecké styly a estetické hodnoty se rozvíjí autonomně.¹⁹

¹⁶ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN s.33. isbn80-86429-25-3.

¹⁷ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN s.35. isbn80-86429-25-3.

¹⁸ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.27. ISBN s.438. 978-80-7367-432-8.

¹⁹ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.. ISBN s.443. 978-80-7367-432-8.

Každá kultura je sestavena z kulturních vzorců, ty se integrují kolem jedné dominantní konfigurace, ta dává kultuře jedinečnou a neopakovatelnou podobu. Dominantní konfigurace vnáší do kulturních prvků osobitou logiku, řád a organizaci a vytváří z nich celek.²⁰ Kulturní vzorce mají pravděpodobně emocionální základ, takže je možné na ně nahlížet i z hlediska psychiky jednotlivce. Příslušníci různých kultur tak mají různé kulturní vzorce, ale liší se i jejich osobnostní struktury.²¹

1.3 Kultura a kyberantropologie

K velkým proměnám v pohledu na kulturu dochází samozřejmě v dnešní době vlivem moderního světa, jehož realita se často odehrává pomocí počítačových, informačních a komunikačních technologií. Uprostřed kybernetických systémů vzniká specifický svět virtuální reality díky interakci těch, kteří se v tomto světě pohybují. Antropologové museli začít zkoumat moderní technologie a jejich vliv na kulturu v momentě, kdy došlo k expanzi internetu. Ten totiž dokázal vytvořit propojení mezi velkým množstvím počítačů, a hlavně jejich uživatelů. Díky internetu se lidé dostali do prostoru, ve kterém tak začaly vznikat skupiny se specifickými zájmy, které vykazují rysy subkultur. Kyberkultura se stala významným objektem výzkumu antropologů. Jde o kulturu, která je spojená s využíváním informačních a komunikačních technologií. Kyberantropologický výzkum se zabývá celou řadou témat. Pro účely praktické části této práce jsou významná zejména tato:

- kyberkulturní texty (např. hudba, film, literatura aj.)
- komunikace pomocí počítače a internetu
- vztah mezi komunikací na internetu, sociální strukturou a kulturní identitou
- tok informací v globálním a regionálním kontextu.²²

Do 90. let patřil kyberprostor spíše do akademického a průmyslového světa. zásadní změna nastala tehdy, kdy začaly vznikat první osobní stránky, chaty, skupiny umožňující diskuze, to bylo na počátku 90. let 20. století. Později dochází k zjednodušení uživatelského prostředí, začíná se mnohem větším množstvím uživatelů využívat World Wide Web. Tzv. MySpace generace učinila z internetu místo pro komunitní setkávání a diskuze. Významným počinem této doby je např. založení Facebooku Markem

²⁰ SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.. ISBN s.446. 978-80-7367-432-8

²¹ Tamtéž.s.456.

²² Tamtéž. s.438.

Zuckerbergem. Pro antropology se stal zajímavým např. výzkum vytváření identity na Facebooku. Celá řada lokálních kultur ztrácí díky internetu svůj lokální charakter a stávají se dostupnými v globálním prostoru.²³

Kyberantropologie od svého vzniku přináší různé přístupy, jako velice vlivný je možné označit antropologický koncept kyberkultury. Ten hovoří o tom, že kyberkultura vznikla jako vedlejší produkt moderních technologií, nicméně má velmi zásadní vliv na lidskou kulturu, mezilidské interakce, sdílení způsob života. V zájmu pozornosti antropologů je sledovat vzájemný vliv mezi reálným a virtuálním světem, komunikaci v online prostoru, proměny identity v kyberprostoru a důsledky, které ovlivňují život člověka a společnosti v současném světě.²⁴

Z transkulturní perspektivy je uzavírání komunit do kyberprostoru fascinujícím jevem, který odráží dynamiku globalizace a technologického pokroku. Kyberprostor poskytuje platformu pro vznik nových forem komunit, které překračují tradiční geografické a kulturní hranice. Tyto digitální komunity se formují na základě společných zájmů, hodnot nebo cílů, a nezávisí na fyzické blízkosti jejich členů. Tento fenomén může vést k vytváření nových identit a sociálních struktur, které jsou ovlivněny jak samotnou technologií, tak i interakcemi mezi uživateli z různých kultur. Kyberprostor může být místem, kde se setkávají a prolínají různé kultury, což vede k hybridizaci a vzniku nových, smíšených kultur. Avšak s tímto přínosem přichází i výzvy, jako je otázka autenticity, udržení kulturní rozmanitosti a potenciál pro kulturní homogenizaci. Zároveň kyberprostor nabízí prostor pro vyjednávání kulturních rozdílů a podporu vzájemného porozumění, což může vést k větší toleranci a inkluzi. Přesto je důležité si uvědomit, že přístup k technologiím není rovnoměrně rozložen a existují digitální propasti, které mohou zvýrazňovat sociální a ekonomické nerovnosti. Proto je klíčové, aby byly při návrhu a implementaci digitálních platforem zohledněny různé kulturní kontexty a aby byla podporována diverzita a multikulturalismus. Tímto způsobem může kyberprostor sloužit jako most mezi kulturami a přispívat k vytváření bohatší a více propojené globální komunity.²⁵

²³SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.. ISBN s.648. 978-80-7367-432-8

²⁴ Tamtéž. s. 469.

²⁵ MACFAYDEN, Leah Pauline; ROCHE, Jorg a DOFF, Sabine. *Communicating Across Cultures in Cyberspace: A Bibliographical Review of Intercultural Communication Online*. Münster: LIT Verlag Münster, 2004. ISBN 3825876136.

1.4 Subkultura

„Sociální skupina, jejíž artefakty, sociokulturní regulativy a ideje se do jisté míry odlišují od majoritní kultury, která tvoří kontextuální rámec daného společenství.“²⁶

Pojem subkultura se obvykle vztahuje k souboru kulturních znaků, které jsou charakteristické pro menší skupiny lidí v rámci většího společenského celku nebo národního státu. Tyto charakteristické znaky odlišují danou skupinu od širších kulturních vzorců nebo od převládající kultury v dané oblasti. Významným aspektem je jejich rozdílnost oproti dominantní kultuře. Subkultury mohou v kontextu hlavního kulturního proudu vyvolávat jak negativní, tak pozitivní reakce. Negativní pohledy často pocházejí od většinové společnosti, která může subkulturu považovat za odchylku od normy. Někdy naopak mohou být vnímány pozitivně díky své unikátnosti a rozmanitosti. Ta může sahát od mírných rozdílů až po úplnou opozici vůči hlavní kultuře, což se někdy označuje jako kontrakultura. V extrémních případech může tato polarizace vést ke konfliktům s vážnými důsledky. Rozsah a povaha subkultury jsou určeny mnoha faktory, včetně věku, náboženského vyznání, etnického původu atp. Nicméně je důležité si uvědomit, že subkultury ovlivňují i formování dominantní kultury, od které se zároveň do jisté míry také distancují.²⁷

Existují dva základní typy definic subkultury. Substanční definice se snaží zachytit esenci subkultury, zatímco funkcionální definice popisuje úlohy, které subkultura zastává. Předpona „sub“ signalizuje autonomii a rozdílnost vůči hegemonní společnosti. Subkultury jsou tak formovány skupinami jedinců, kteří se shodují na odlišných hodnotách a pravidlech, jež poskytují rámce pro interpretaci, umožňující členům subkultur utvářet vlastní sociální realitu. V kontextu sociologie se termín aplikuje na konkrétní skupinu, která je tvůrcem a nositelem specifických, odlišných pravidel, hodnot, vzorců chování a životního stylu, přestože se podílí na dynamice širší společnosti.²⁸ Hebdige o subkulturách uvádí, že každá z nich představuje odpověď na určitou sadu

²⁶SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011.s.453. ISBN s.696. 978-80-7367-432-8.

²⁷ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.27. ISBN 978-80-7509-498-8.

²⁸ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.28. ISBN 978-80-7509-498-8.

okolností, na specifické konflikty a rozpory. Lze tedy konstatovat, že subkultury shromažďují osoby, které sdílejí určité specifické výzvy a jejichž důsledkem je unikátní perspektiva na sociální skutečnost.²⁹

Podle Geldera (2007: 3-4), který subkulturu zkoumá z historické perspektivy, lze identifikovat klíčové charakteristiky, jež jsou pro subkultury typické. Ty zahrnují tendenci k výstřednosti a zveličování vlastností jako jsou oděv, styl nebo specifické jazykové výrazy. Subkultura je často charakterizována svým okolím a pokud není vnímána jako deviantní, je přesto vnímána jako odlišná a neobvyklá.³⁰

Pro řadu jedinců může subkultura představovat prostředek pro nalezení vhodné role v rámci sociální skupiny, nabízí prostor pro vzájemnou komunikaci, sdílení společných hodnot a poskytuje pocit bezpečí vůči možné kritice ze strany majoritní společnosti. Subkultura tak usnadňuje uspokojení základní lidské potřeby někam patřit³¹

Komunikace subkultur probíhá skrze styl, každý předmět, který je jeho součástí má být chápán jako znak, přičemž styl představuje zprávu. Výrazné a nápadité subkultury jsou často popisovány jako excentrické nebo výstřední a mohou vyvolávat emoce odporu či strachu. S postupem času je ale daná subkultura, brána a zahrnuta do hlavního proudu kulturních významů a je jí vyhrazena určitá pozice ve společnosti.³²

Jamie Hovey v díle *Encyclopedia of Sex and Gender* zařazuje sexuální menšiny do subkultur. Na začátku 20. století byla homosexualita ilegální, gayové a lesby byli nuceni setkávat se v tajnosti a izolaci. To dalo vzniknout subkulturnímu světu sítí nočních klubů, barů, divadel, a nakonec i politickým hnutím. Tato síť podniků zůstává nadále zachovaná, nicméně již není protizákonná. Ve stejném období, kdy homosexualita nebyla legální vznikaly i symboly, skrze které se členové rozpoznávali mezi sebou. Některé z těchto symbolů přetrvaly i dodnes.³³

²⁹ Hebdige in SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s. 29. ISBN 978-80-7509-498-8.

³⁰ Gelder in SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.29. ISBN 978-80-7509-498-8.

³¹ Tamtéž s.29

³² Tamtéž s.33

³³ HOVEY, Jamie, MALTI-DOUGLAS, Fedwa (ed.). *Encyclopedia of Sex and Gender*. Farmington hills, Michigan: The Gale Group, 2007. s. 1373-75 ISBN 978-0-02-865961.

1.5 Sociální skupina

Pojem společnost je obtížně definovatelný, a je možné jej interpretovat na více úrovních. Někteří sociologové vnímají společnost jako komplex sociálních skupin, které se formují, zanikají a existují vedle sebe a jsou vzájemně propojené. Sociální skupina představuje jeden z typů sociálních struktur, do nichž se lidé sdružují. Na rozdíl od společnosti nebo organizace není sociální skupina pouze sociálním konstruktem, ale je tvořena živými subjekty, kteří spolu komunikují a vzájemně se ovlivňují. Výsledkem této interakce je sociální integrace. Kohezivní povaha skupiny naznačuje, že nejde pouze o součet izolovaných jedinců, ale o skupinu osob, které jsou mezi sebou spojené.³⁴

V literatuře se setkáváme s rozlišením mezi "formálními" a "neformálními" sociálními skupinami, což souvisí s vazbou mezi organizací a sociální skupinou. Na toto rozlišení reaguje autorka takto: „*organizace jsou vždy formální (vztahy se odehrávají prostřednictvím aktérů mezi organizačními pozicemi a jsou tudíž odosobněné, tj. formalizované) a skupiny jsou vždy neformální (vztahy se odehrávají bezprostředně mezi aktéry, a jsou tudíž osobní, tj. neformalizované). Pokud ve skupinách přibývá formálnosti, bývají na cestě vytvořit ze sebe organizace.*“³⁵ O sociální skupině tedy mluvíme, když mezi jejími členy dochází k sociálním interakcím.

Lidé se sdružují do sociálních skupin, aby se vyhnuli deprivaci potřeb, ať už jsou to potřeby naše nebo ty, které přejímáme od ostatních v sociálním prostředí. Máme zájem o uspokojení těchto potřeb a snažíme se je naplnit. Účastníci skupiny přinášejí své zájmy na uspokojení potřeb do skupiny, kde je verbálně či neverbálně vyjadřují, tím se z individuálního zájmu stává zájem skupinový. Sociální skupiny také sdílí hodnoty. Denně děláme volby týkající se našeho chování, přičemž konzistentně posuzujeme a formujeme rozhodnutí o tom, co uděláme či neuděláme. Během tohoto procesu si vytváříme systém hodnot, s nímž vstupujeme do skupiny. Pod vlivem ostatních členů se zde utváří společný skupinový hodnotový rámec.³⁶

Posuzování situací vede také k vytváření postojů, které mohou být buď kladné, nebo záporné. Vstupem do skupiny se individuální postoje mohou změnit a sloučit s postoji ostatních, což také vede k formování nových skupinových postojů. Ze

³⁴ NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Sociologie (Grada). Praha: Grada, 2010. s.8 ISBN sbn978-80-247-2957-2.

³⁵ Tamtéž s.8

³⁶ Tamtéž s.9; 11-20

společného hodnotového rámce pak pramení nejen postoje ale také skupinové normy, které definují očekávané chování ve standartních situacích, jednání členů se na základě nich stává rutinním.³⁷

1.5.1 Skupinová kultura

Ze skupinového jednání a mínění můžeme usuzovat i skupinovou kulturu. Mínění zde představuje názory, které jsou ve skupině zastávány. Skupinové mínění představuje soubor názorů, které skupina zastává a které někdy také vyjadřuje. Tento soubor názorů lze rozdělit na tři hlavní části: témata, stanoviska a prezentace. Témata představují oblasti, o kterých skupina diskutuje a které jsou pro ni důležité. Stanoviska jsou konkrétní názory na tato témata, tedy to, co si skupina o těchto otázkách myslí. Prezentace se týká způsobu, jakým jsou tyto názory vyjádřeny a komunikovány mezi členy skupiny a navenek. Skupinové jednání je chování zaměřené na naplňování skupinových potřeb, tedy jde o činnosti, které mají praktický cíl a směřují k dosažení konkrétních výsledků. Analýza tohoto jednání se zaměřuje na dvě klíčové otázky: o co konkrétně se jedná a jak se tyto činnosti realizují. První otázka se týká cílů a úkolů, které si skupina stanovuje, tedy toho, co chce skupina dosáhnout. Druhá otázka se zaměřuje na způsoby a metody, kterými skupina tyto cíle dosahuje.³⁸

Každá sociální skupina má svůj symbolický kapitál. Mezi skupinové symboly můžeme řadit písničky, vlajky, pořekadla, znaky, oblečení a rituály. Symbolický kapitál je stmelujícím prvkem, rituály, které skupina dodržuje mají klíčovou integrační funkci. Do symbolického kapitálu se promítá ekonomický a kulturní kapitál. Oba slouží jako nástroje pro dosažení určitého sociálního statusu. U ekonomického kapitálu jde zejména o hmotné statky, kdežto nehmotný kulturní kapitál tvoří naše schopnosti, dovednosti, normy, hodnoty a postoje. Souhrn těchto nehmotných prvků se pak ve skupině předává mezi jednotlivými členy a tvoří skupinový kulturní kapitál. Poslední stmelující roli hraje sociální kapitál, v něm dochází k sociální interakci. Ta má klíčový význam, bez ní by totiž nedocházelo k přenosům a každý by si nechal svůj individuální kapitál pro sebe.³⁹

Při diverzifikaci skupin na základě jejich kultury je při pojetí společnosti jako souboru sociálních skupin důležitá jejich vzájemná soudržnost a koexistence.

³⁷ NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Sociologie (Grada). Praha: Grada, 2010. s.20-24 ISBN sbn978-80-247-2957-2.

³⁸ Tamtéž s. 24-26

³⁹ Tamtéž s. 27-31

2 Sexualita

Ještě, než se budeme ptát, co je sexuální orientace, je důležité zmínit, co je sexualita. Vymežit ji není lehké, psychologický slovník ji vysvětluje jako „*soubor vlastností a jevů, které vyplývají z pohlavních rozdílů; zahrnuje rozdíly anatomické, hormonální, reprodukční, i rozdílné sociální role získané učením.*“⁴⁰

Etymologicky pojem vychází z latinského slova *sexus* = pohlaví a většinou je spojován zejména s reprodukcí. Toto pojetí je bráno jako užší hledisko sexuality, kde jsou dominantní pouze sexuální aktivity. Člověk v sexuálním chování ale dokáže oddělit biologickou úlohu a učinit samotný akt nezávislý na rozmnožování. Potom neplní jen funkci prokreační ale i rekreační.⁴¹

V širším pojetí do sebe sexualita pojímá více sociálních aspektů. Jako první, kdo ji v tomto rámci zkoumá je Sigmund Freud. Ten ve svém modelu psychosexuálního vývoje zkoumá utváření osobnosti od narození po dospělost. Jednotlivé etapy života spojuje se sexuální touhou, formováním pudů a instinktů. Dodnes je Freud svým zkoumáním sexuality známý, ale mnoho jeho teorií bylo vyvráceno, nebo označeno za sporné, a to zejména feministickým hnutím. Širší pojetí sexuality zahrnuje celou další škálu sociálních, psychologických a kulturních faktorů. Fyziologické rozdíly mezi pohlavími, jako jsou verbální dovednosti, prostorová představivost a schopnost abstraktního myšlení, jsou často diskutovány v kontextu pohlavní dimorfie (pozn. sexuální dimorfismus u lidí je možné charakterizovat jako soubor rozdílů ve fyzické stavbě, fyziologických, hormonálních, psychologických a behaviorálních znacích mezi mužem a ženou.)⁴² Tyto rozdíly mohou být částečně zakořeněny v genetice, ale je důležité si uvědomit, že sociální prostředí hraje klíčovou roli v jejich formování a rozvoji.

Jednoduše definovat, co je to sexualita se vším, co v sobě zahrnuje, je velice složité. Světová zdravotnická organizace se pokusila jednu takovou definici vytvořit v roce 2002. Tato definice zůstala ale jen v rozpracované verzi: „*Sexualita je ústředním aspektem lidského bytí po celý život a zahrnuje pohlaví, pohlavní identitu a pohlavní roli,*

⁴⁰ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. s. 532. ISBN 80-7178-303-X.

⁴¹ NEŠPOR, Zdeněk R., ed. *Sociologická encyklopedie 1*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologick%C3%A1_encyklopedie:Sociologick%C3%A1_encyklopedie. [cit. 2024-06-27].

⁴² MEALEY, Linda. *Sex Differences: Developmental and Evolutionary Strategies*. San Diego, California: Academic Press, 2000. s. 50. ISBN 9780080541136.

sexuální orientaci, erotiku, potěšení, intimitu a reprodukci. Sexualita je prožívána a vyjadřována v myšlenkách, fantaziích, tužbách, přesvědčeních, postojích, hodnotách, chování, praktikách, rolích a vztazích. Zatímco sexualita může zahrnovat všechny tyto rozměry, ne všechny z nich jsou vždy prožívány a vyjádřeny. Sexualita je ovlivněna interakcí biologických, psychologických, sociálních, ekonomických, politických, etických, právních, historických, náboženských a duchovních faktorů.“⁴³ Tato definice se snaží zahrnout nejen co je to sexualita, ale obsahuje také pojmy se sexualitou běžně spojované či faktory, které ji ovlivňují. Jde tedy o velice komplexní pojem, k jehož pochopení je nutná znalost celého přidruženého systému termínů.

2.1 Sexuální orientace

Sexuální orientace je další obtížně definovatelný pojem. Obecně je popisována jako sexuální přitažlivost, touha jedince v závislosti na pohlaví jedince a pohlaví jeho sexuálního zájmu.⁴⁴ Nicméně v současném společenském diskurzu je tato teorie již zastaralá, jelikož vůbec nereflektuje spektrum genderových identit. Nově bychom ji tedy mohli definovat jako sexuální přitažlivost jednoho člověka k druhému na základě biologických pohlaví a také genderů, se kterými se identifikují. Další způsoby pojetí sexuální orientace jsou mnohdy popisované jen z hlediska objektu sexuálních zájmů a zcela opomíjí emocionální složku. Kvůli tomu se relativně nedávno začal užívat pojem citová orientace. Tento termín označuje touhu navázat s jiným člověkem hluboký romantický vztah, vytvořit si pouto, a to nemusí nutně zahrnovat sexuální přitažlivost. Definice, která již dokáže zahrnout tyto aspekty zní následovně: „*Pojmem sexuální orientace rozumíme konzistentní vzorce sexuálních, romantických a citových podnětů a touhy jednotlivce vztahující se k jiným či žádným osobám na základě jejich genderu a pohlavních znaků, které jsou vázány k fyziologickým pudům a biologickým systémům, jež přesahují rámec vědomé volby.*“⁴⁵

Sexuální orientace je tedy složitý jev, který zahrnuje mnoho faktorů včetně emocionálních, fyzických a psychologických. Nachází se na velké škále, kde neexistují

⁴³ REGIONÁLNÍ KANCELÁŘ WHO PRO EVROPU A BzGA. *Standardy pro sexuální výchovu v Evropě*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2017 [online]. Dostupné z: https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BZgA_Standards_Czech.pdf. [cit. 2024-06-27].

⁴⁴ VAN ANDERS, Sari M. *Beyond Sexual Orientation: Integrating Gender/Sex and Diverse Sexualities via Sexual Configurations Theory*. *Archives of Sexual Behavior*. 2015, roč. 44, č. 5, s. 1177-1213. ISSN 0004-0002 [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0490-8>. [cit. 2024-06-27].

⁴⁵ PITOŇÁK, Michal, MACHÁČKOVÁ, Marcela. *Být LGBTQ+ v Česku 2022*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2023. s. 13-14. ISBN 978-80-87142-51-6.

pevné hranice. Vymezení přichází až v jednotlivých kulturách, jazykových a sociálních skupinách, na základě diskurzů, které jsou v dané oblasti dostupné. Tyto diskurzy pak pomáhají členům k sebeurčení identity. V kontextu západní společnosti jsou to například heterosexuální, gay, lesbické, queer⁴⁶ a další identity, které pro osoby, které je přijímají nesou konkrétní význam. Sexuální či citová přitažlivost, tužby a chování tvoří východisko pro „škatulkování“ sexuálních identit, která jsou závislá na sociokulturním kontextu, přijatelnosti a relevanci. V samotném aktu výběru sexuální identity pak dochází k sebeuvědomění a přijetí sexuální orientace.⁴⁷

2.2 Sexuální a pohlavní identifikace

Sexuální identifikace, lze také používat pojmenování sexuální identita, je myšlenkový konstrukt vyjadřující vlastní sebepojetí člověka, jedince vzhledem k objektu, který jej sexuálně přitahuje. Vlastní sexuální identifikace se ale nevztahuje jen k vlastní intimní touze, ale také k subkultuře či společnosti, kdy se jedinec považuje za součást nějaké komunity, kterou spojuje právě sexuální oblast. Mezi tradiční sociální skupiny spojené na základě sexuální identifikace jsou gay, lesba, bisexuál. V posledních letech se začala ještě používat pojmenování pansexuál, demisexuál či asexuál. Nicméně tento výčet pojmů není konečný, protože existuje celé spektrum dalších takových identit, mezi kterými jsou mnohdy jen drobné nuance. Sociolog z Palackého univerzity v Olomouci Martin Fafejta ve své knize *Sexualita a sexuální identita* (2016) popisuje sexuální identitu následovně: „*Jen ta podoba sexuální orientace, která je součástí nějakých diskurzů, může být sociálně srozumitelná. Jinak řečeno, jedinec musí svou sexuální orientaci dávat najevo v souladu se sociálními představami, má-li být pochopena. Zároveň jsou tyto sociálně konstruované podoby identity jedním z mála zdrojů, ze kterých jedinec čerpá vlastní představy o tom, jak v rámci dané identity jednat.*“⁴⁸

Pohlavní identifikace historicky zahrnovala pouze to, zda se dotyčný považuje za muže či ženu. Toto vymezení ale nebylo dostatečné, protože neumožňovalo identifikaci všem lidem. Proto se od tohoto pojmenování začalo odstupovat a v současnosti je

⁴⁶ Queer může mít více významů, v této větě ho můžeme chápat jako proměnlivou sexuální identitu která se vyhýbá „populárním škatulkám“. Lidé, kteří tento termín užívají v tomto významu k sebeidentifikaci, se staví proti heterosexuálnímu a cgender mainstreamu. Může se ale vztahovat i proti neheterosexuálnímu řazení v opozici ke gay normativitě. Tamtéž s.16.

⁴⁷ PITOŇÁK, Michal, MACHÁČKOVÁ, Marcela. *Být LGBTQ+ v Česku 2022*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2023. s. 13-14. ISBN 978-80-87142-51-6.

⁴⁸ FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. s. 159. ISBN 978-80-262-1030-6.

nahrazeno spíše pojmem genderová identita. Tu si lze představit více jako škálu či spektrum, a nejen jako dva protipóly. Ani u této problematiky nepanuje mezi odborníky jednoznačná shoda v tom, zda je pohlavní či genderová identita ovlivněna spíše biologickými či sociokulturními faktory. Jedna z definic zaměřená na biologické faktory od sexuologa profesora Petra Weisse zní: „*Sexuální identifikace, tedy pocit příslušnosti k určitému pohlaví, se podle všech dosavadních poznatků vytváří na základě genetických a fetálně gonadálních determinant zprostředkovaných organizačním vlivem sexuálních steroidů na centrální nervový systém ve 2. trimestru nitroděložního vývoje.*“⁴⁹ Toto pojetí tedy považuje pohlavní identitu jako něco, s čím se člověk již rodí a jako něco, co je ovlivněné pouze biologickými faktory, které jsou v průběhu života neměnné, a tedy nevysvětluje vývojový trend stírání rozdílů mezi muži a ženami.⁵⁰

Nelze tvrdit, že tradiční rozdělení pohlaví na ženu a muže je čistě biologické. Pojí se s řadou sociokulturních stereotypů, které se významně podílejí na formování pohlavní identity, např. muži nepláčou a růžová barva je pouze pro ženy. Na základě toho může být toto binární rozdělení nedostatečné, a proto vznikl nový diskurz nebinarity. Nebinární lidé svou identitu mohou vnímat jako mužskou a ženskou zároveň, či se neztotožňovat ani s jedním ze zmíněných pohlaví. Jde o termín pojímající množství genderových identit. Tento pojem je používán jako zastřešující a stejně tak může sloužit i pro sebeidentifikaci jedinců.⁵¹

2.3 Homosexualita

Každý člověk se rodí s určitými predispozicemi, které zahrnují i sexuální preference. Genderová identita a přitažlivost k určitému pohlaví jsou základními aspekty našich preferencí a pomáhají nám určovat naši sexuální identitu. Jedna z definic vhodná pro účely této práce je od bývalé české ombudsmanky Anny Šabatové z roku 2019, která ve svém výzkumu o životě LGBT+ osob v České republice určuje homosexualitu jako „*Emoční a sexuální přitažlivost k osobám stejného biologického pohlaví. Je-li muž přitahován muži, obvykle se označuje jako gay, je-li žena přitahována ženami, užívá se*

⁴⁹ WEISS, Petr a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. s. 102. ISBN 978-80-247-2492-8.

⁵⁰ ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, 2011. s. 72. ISBN 9788073452384.

⁵¹ MARDELL, Ashley. *The ABC's of LGBT+*. Miami, Florida: Mango Media, 2016. Ch.2 ISBN 978-1633534094.

označení lesba.⁵² Výraz homosexualita má kořeny v řeckém slově *homos*, znamenajícím stejný, a latinském *sexus*, což značí pohlaví. Tento termín byl poprvé použit v roce 1869 rakouským spisovatelem Karlem Benkertem, který ho definoval v dopise jako lásku muže či ženy k osobě stejného pohlaví, kterou je vzrušen a touží po pohlavním styku. Benkert tímto pojmenováním nahradil pejorativní termíny jako sodomie nebo pederastie a byl jedním z prvních, kdo homosexualitu považoval za vrozenou a neměnnou charakteristiku.⁵³

Tento pohled také sdílel v roce 1995 sexuolog Antonín Brzek, který homosexualitu definoval: „*Je to celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený, tedy také nezaviněný stav, jenž je charakterizován tím, že nositel tohoto stavu je pohlavně přitahován a vzrušován osobami stejného pohlaví.*“⁵⁴ Definice zdůrazňuje, že se jedná o celoživotní stav, který nelze změnit, protože nejde stav, který by mohl člověk vědomě změnit. Brzek, podobně jako Benkert, klade důraz na nemožnost volby v této otázce. Tedy jak už bylo řečeno v předešlých kapitolách, sexuální orientace je ovlivněna vrozenou preferencí, která je pak uplatňována a přijímána na základě společenských diskurzů a kategorizací kterou je v tomto případě homosexualita.⁵⁵

Homosexualita se objevuje ve všech společnostech, každá se k ní ale staví jinak. V mnohých nezápadních zemích jsou stejnopohlavní páry tolerovány, respektovány a v některých státech jsou dokonce podporovány. Kultura západu pak považuje sexuální orientaci většinou za soukromou záležitost. Univerzálními se staly ale názvy pro homosexuálního muže a ženu, a to gay a lesba.⁵⁶

Do protikladu k homosexualitě je často dávána heterosexuality. Historicky je tato binarita vynálezem moderní doby. Podle Michela Foucalta je homosexualita jako specifická identita popsána až v 70. letech 19. století. Předtím mohli být lidé odsuzováni za své homosexuální aktivity, ale toto chování nebylo spojeno s jejich identitou

⁵² ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti*. Brno, 2019. s. 6. [online] Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>. [cit. 2024-06-27].

⁵³ KATZ, Jonathan Ned. *Envisioning the World We Make* [online]. OutHistory.org. Dostupné z: <https://outhistory.org/exhibits/show/katz-writing-work/jonathan-ned-katz-envisioning>. [cit. 2024-06-27].

⁵⁴ BRZEK, Antonín, PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. s. 19. ISBN 8085526034.

⁵⁵ Tamtéž. s. 19.

⁵⁶ GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W. *Sociology*. Sedmé vydání. Polity Books, 2013. s. 536. [online]. Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/Sociology.html?id=JE9eLwEACAAJ&redir_esc=y. [cit. 2024-06-27].

a nepředpokládalo se, že ten, kdo se dopustí sodomie bude automaticky odmítat veškeré ostatní vztahy, tedy pokud se žena dopustila sodomie, nebyl zde předpoklad, že nadále nebude chtít styk s mužem. Sankciovaná byla tedy zakázaná praktika, která šla napravit, zatímco teď začala být sexuální orientace vysvětlována jako přirozené nastavení jedince.⁵⁷

Pozdní 19. století tak vidělo muže, který má poměr s jiným mužem jako homosexuála a vedla ho k tomu, aby sebe chápal stejně. To z homosexuála učinilo předem nastaveného jedince s přesně daným životním stylem. Heterosexuální pojetí se tímto způsobem s homosexuálním vylučovalo a bylo si navzájem v opozici.⁵⁸

Podle některých odborníků je ale nesprávné označovat jedince jako homosexuály či heterosexuály, protože čistě heterosexuální a čistě homosexuální je skutečně jen velice malá skupina lidí. Zbytek je rozmístěn na kontinuu mezi těmito dvěma polaritami. Jsou zde lidé, kteří přestože se popisují jako heterosexuální, vykazují homosexuální odchylky ve formě nějakého zážitku či představy a naopak.⁵⁹ K tomu se přiklání ve svém díle i Brzek, který tvrdí, že homosexualita je jen jakýsi sklon inklinovat ke stejnému pohlaví. Termín homosexualita se proto postupně vytrácí a je nahrazován pojmy jako neheterosexuální, gay, lesba či jen jako sexuální menšina. (pozn. i přes postupné vytrácení pojmu, je ve společnosti stále dobře známý a užívaný. Proto je zmiňován v této práci)⁶⁰

Homosexualita se týká mužů i žen. Podle sexuologa Jaroslava Zvěřiny (2003) se častěji objevuje u mužů, kdy je množství gay mužů v populaci obvykle odhadováno na 2 %, u žen je to o procento méně.⁶¹ Některé další průzkumy ale přinášejí ještě vyšší číslo u mužské populace a to 4–10 %. Například, Pavlína Janošová ke svému výzkumu dodává, že tato čísla nejsou finální, protože homosexualita žen je méně nápadná.⁶² Dále je těžké stanovit přesná čísla z důvodu skrývání identity.

⁵⁷ SPARGO, Tamsin. Foucault a teorie podivného. Praha: Triton, 2001. s.21-23 ISBN 80-7254-210-9.

⁵⁸ FAFEJTA, Martin. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016. s.201 ISBN 978-80-262-1030-6.

⁵⁹ FRIEDMAN, William J. *Memory for the time of past events*. Psychological Bulletin. 1993, roč. 113, č. 1, s. 5-6. [online] ISSN 1939-1455. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.44>. [cit. 2024-06-27].

⁶⁰ BRZEK, Antonín, PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. s. 19-20. ISBN 8085526034.

⁶¹ ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. s. 120. ISBN 80-7204-264-5.

⁶² JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 59-60. ISBN 80-7184-954-5.

2.4 Historický vývoj postoje k homosexualitě

První doložené záznamy o homosexualitě a homosexuálním chování pochází z období antického Řecka, která je někdy považována za zlatou éru homosexuality. Pavlína Janošová, psychologka působící na Akademii věd ČR, vidí jeden z důvodů, který umožňoval rozkvět homosexuality, v dobovém ideálu krásy, který byl typický minimálním pohlavní dimorfismem mezi ženským a mužským tělem. Soudí tak z antických soch, u kterých mnohdy nebylo příliš poznat, zda jde o vyobrazení ženy či muže.⁶³ Psychiatr Francis M. Mondimore spatřuje základ ve vysoké míře tolerance ve společnosti vůči sexuálnímu chování, kdy byl homosexuální pohlavní styk v podstatě nutným zpestřením k heterosexuálnímu styku.⁶⁴ Bylo to jediné období dějin, kdy byla homosexualita ve společnosti stejně přijímaná a respektovaná jako heterosexualita.⁶⁵

Ve starověkém Římě vztah k homosexualitě nebyl tak přátelský jako v Řecku. Roku 226 př. n. l. byl přijat Scatiniův zákon, který zakazoval homosexuální sexuální praktiky provozované s muži, kteří jsou svobodnými občany. Stejně zavrhována byla v té době i láska mezi ženami, protože upírala mužům výsadní právo způsobovat rozkoš.⁶⁶ Na přelomu našeho letopočtu se v homosexuálních vztazích odehrál velký obrat, kdy se nejrůznější sexuální praktiky začaly objevovat jen kvůli zcela animálnímu požitkářství, ve kterém zcela absentovaly city. V této době ale již nelze mluvit o čistě homosexuálních stycích, protože muži vyhledávající pouze jiné muže byli považováni za sexuálně nedostatečné a málo mužné.⁶⁷

Velký zlom v pojetí homosexuality nastal v roce 313 n. l., kdy císař Konstantin přijal křesťanství. Právě přijetím křesťanské víry a náboženské doktríny začalo dlouhé období odmítavých postojů k homosexualitě.⁶⁸ Zajímavé je, že rané křesťanství ale nemá žádný vyhraněný postoj k homosexualitě, ani biblický text nezavdává podklady k jejímu

⁶³ Tamtéž. s. 41-42.

⁶⁴ MONDIMORE, Francis Mark. *A natural history of homosexuality*. Baltimore: John Hopkins University Press, 1996. s. 9. ISBN 0801853494.

⁶⁵ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 41. ISBN 80-7184-954-5.

⁶⁶ SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1, s. 48 [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

⁶⁷ BRZEK, Antonín, PONĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. s. 106. ISBN 8085526034.

⁶⁸ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 43-44. ISBN 80-7184-954-5.

odsuzování, ty se objevují až v pozdějších výkladech Písma, zejména spojených se znovuobjevením stoických spisů, které odsuzují tělesné požitky.⁶⁹

Zatímco starověký svět nepotřeboval pro homosexuální chování žádný konkrétní termín, ve středověku, kdy bylo homosexuální chování označené za zločin a hřích, bylo třeba najít nějaké zastřešující pojmenování. Tím se stalo slovo sodomie, odvozené od názvu města Sodoma, které ve Starém Zákoně Bůh zničil kvůli hříšnosti.⁷⁰ Vznikaly různé zákony zakazující a postihující homosexualitu. První takový zákon vydal byzantský císař Justinián v roce 533, kde byly sankce za homosexuální projevy kastrace a upálení.⁷¹ V západní Evropě byly tresty zprvu mírnější, šlo například o pokání a kastraci, postupně ale docházelo k zpřísnování trestů, např. v 9. století ve Francii bylo králem Ludvíkem Pobožným schválené upalování gayů za jakékoli vzájemné projevy náklonnosti, ženskou homosexualitu zákon neřešil, stále ale nešlo o nejprísnější tresty. Ve 13. století papež Gregor IX. ustanovil inkvizici, která měla za úkol soudit a trestat různé protináboženské zločiny, nejhorším prohřeškem se stala sodomie.⁷²

V průběhu druhé poloviny 13. století byla v téměř celé Evropě zavedena legislativa, která trestala homosexuální chování smrtí. V Českých zemích šlo o tzv. Karolinský kodex, který vznikl v roce 1353 za vlády Karla IV. Do absurda byl zákon doveden ve chvíli, kdy se Evropou šířila morová epidemie a homosexuálové byli označeni za její strůjce.⁷³

K významnému odpoutání od církve došlo v 15. století, kdy se objevily renesanční myšlenky a navracely se antické ideály. Nejvýznamněji byl tento zlom v myšlení patrný v Itálii, kdy se i někteří velice vážení muži jako Michelangelo

⁶⁹ SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1, s. 55 [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

⁷⁰ MONDIMORE, Francis Mark. *A natural history of homosexuality*. Baltimore: John Hopkins University Press, 1996. s. 22. ISBN 0801853494.

⁷¹ SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1, s. 50 [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

⁷² Tamtéž. s. 74.

⁷³ BRZEK, Antonín, PONĎELÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. s. 111. ISBN 8085526034.

Buonarroti otevřeně k homosexualitě hlásili. Dále uved'me například Leonarda da Vinci, který ve svém díle dokonale zobrazoval mužské tělo.⁷⁴

Trendy a vůdčí roli v udávání postoje vůči homosexualitě měla v novověku Anglie, kde byly v 16. století postavené homosexuální projevy mimo zákon. Situace se zhoršila s příchodem puritánů a puritánství v 17. století, kdy se museli skrývat dokonce i velice vlivní a bohatí muži. Vlna homofobie se z Anglie rozšířila do celé Evropy. Paradoxem je, že zatímco v Anglii šlo pouze o záležitost jednoho století, jinde ve světě se homofobní smýšlení drželo i dlouho poté. V Anglii se totiž v 18. století dostaly projevy homosexuality do módy, přestože stále stály mimo zákon, společnost v tomto ohledu byla velice diskrétní a tolerantní.⁷⁵

Na konci 18. století pod vlivem osvícenských myšlenek, které se stavěly vůči některým starým křesťanským hodnotám, byly změněny zákony ve státech jako Francie, Španělsko, Itálie, Portugalsko, Belgie a Holandsko a sodomie již nebyla trestná.⁷⁶

V českých zemích platil Karolínský trestní kodex až do vlády Josefa II. v roce 1787, kdy byly přijaté nové zákony, které rušily trest smrti. Nešlo ale specificky o zákon, který by řešil homosexualitu, ale trest smrti byl zrušen všeobecně. Homosexualita mužů se stále trestala vězením a případnými pokutami, ženská homosexualita nebyla zákony nijak reflektována.⁷⁷

V 19. století se homosexualitou začala zabývat řada vědců, psychologů a psychiatrů, začala se objevovat v literatuře a celkově v umění. Homosexuálové nejsou vnímáni jako heretici, ale jako osobnosti, reprezentanti svého druhu.⁷⁸ Homosexualita se postupně dostávala do společenských diskurzů a získávala na legitimitě. Tresty smrti za ni se postupně rušily, poslední byl zrušen v Anglii v roce 1861.⁷⁹ Poprvé od dob antiky se objevuje reflexe také ženské homosexuality, a to zejména v uměleckých dílech, např.

⁷⁴ SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1, s. 111 [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

⁷⁵ Tamtéž. s. 111, 115.

⁷⁶ HEKMA, Gert. *Homosexual behavior in the nineteenth-century Dutch army I*. Journal of the History of Sexuality, 1991, vyd. 2. s. 30. PMID 11622950.

⁷⁷ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 45. ISBN 80-7184-954-5.

⁷⁸ SPARGO, Tamsin. *Foucault a teorie podivného. Postmodernistická setkávání*. Praha: Triton, 2001. s. 53. ISBN 80-7254-210-9.

⁷⁹ SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1, s. 164, 177. [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

Prokleté ženy Charlese Baudelaira, obrazy Gustava Couberta a Gustava Klimta. Ve Francii byly vztahy mezi ženami považované dokonce za módní a dekadentní záležitost.

Při posuzování homosexuality se přestala brát v úvahu křesťanská morálka, vše se řešilo vědecky, to nakonec vedlo k zařazení homosexuality na seznam nemocí. Magnus Hirschfeld vytvořil petici, kterou se snažil prosadit své názory a vrozenosti a biologické podmíněnosti homosexuality a poukazoval také na individuální rozdíly a sexuální zvláštnosti homosexuálních jedinců.⁸⁰

Postoje k homosexuálnímu chování se opět zhoršily za první světové války, v návaznosti na ně se za první republiky objevila různá emancipační hnutí, jejich snahy ale zcela zničila 2. světová válka.⁸¹ S fašismem v Německu přichází i diskriminace homosexuálů. Jsou oddělovány podniky jen pro homosexuály a vznikají tzv. Rosa Listen se jmény homosexuálů. Homosexualita byla přísně trestaná, homosexuálové byli povinni nosit růžový trojúhelník, byli posíláni do koncentračních táborů, kde byli mučeni, kastrováni a často sloužili nacistům k různým lékařským experimentům. Odsouzeno bylo zhruba 50 tisíc homosexuálů.⁸²

Po válce se podmínky homosexuálů zlepšovaly jen velice pomalu. Nebyli považováni za rovnocenné oběti nacismu jako ostatní. Ve společnosti byli postaveni na okraj a v zákonech byla homosexualita stále trestně stíhaná. Proces dekriminizace probíhal postupně a pomalu. V Československu byla legalizovaná až v roce 1961, což bylo ale dřív než v Anglii a v Německu. Ve společnosti bylo ale homosexuální chování považované stále za deviantní a zcela nevhodné. Komunistický režim shromažďoval data o homosexuálech, aby je mohl použít k vydírání a dalším.⁸³

Obrat v 90. letech u nás přinesla tentokrát Amerika, kde se homosexuálové vzepřeli vůči policejní šikaně. Na počátku 70. let vzniklo ve Francii gay hnutí, v Londýně organizace GLF (pozn. Gay Liberation Front), které prosazovaly rovnost a svobodu homosexuálů, a v Praze Socioterapeutický klub pod vedením sexuologů Procházky a

⁸⁰ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 47. ISBN 80-7184-954-5.

⁸¹ HIML, Pavel; SEIDL, Jan a SCHINDLER, Franz (ed.). "Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Každodenní život. Praha: Argo, 2013. 280. ISBN 978-80-257-0876-7.

⁸² JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 47. ISBN 80-7184-954-5.

⁸³ Tamtéž. s.48.

Brzka, který sdružoval homosexuály.⁸⁴ Negativní pozornost k homosexuálnímu hnutí přinesl v 80. letech virus HIV a onemocnění AIDS, které způsobuje. Různým skupinám bojujícím o rovnoprávnost se ale povedlo tuto pozornost přenést ve svou výhodu a poukázat na fakt, že homosexualita se nemá automaticky spojovat s promiskuitou a že mnoho homosexuálů žije v dlouhodobých partnerských vztazích.

Definitivní dekriminlizace homosexuality v Československu přišla v roce 1990, kdy byl paragraf o ní zcela vypuštěn z trestního zákonu. Došlo k jejímu zrovnoprávnění s heterosexualitou.⁸⁵

V současné době se v souvislosti s homosexualitou řeší právní podmínky uzavření manželství stejnopohlavních párů, kterým je nyní v České republice umožněno pouze registrované partnerství, a také podmínky adopce dětí stejnopohlavními páry.

Nutné je ještě na závěr této kapitoly zmínit, že ženskou homosexualitou se v historii různé vládnoucí a náboženské systémy zabývaly jen minimálně. Ženská homosexualita byla v průběhu dějin často opomíjena, a i v odborných knihách se častěji řeší homosexualita mužů. Ani ženám se ale v průběhu dějin nevyhnuly diskriminace, tvrdé tresty a vyřazení ze společnosti.

2.5 Lesba

Vzhledem k tomu, že se práce nezabývá celou homosexuální komunitou, ale zabývá se pouze homosexuálními ženami, považuje autorka práce za vhodné, představit a věnovat se podrobněji právě pojmu lesba.

Lesba je podle tradiční sexuologické definice užívané v českém diskurzu žena, která je přitahována a vzrušována jinými ženami, a to celoživotně.⁸⁶ Přesnější a širší definici pak nabízí americká myslitelka Ann Ferguson, která do pojmu lesba zahrnuje i emocionální stránku a vlastní identitu jedince, přičemž klade důraz na slovo primárně, který zcela nevyklučuje ani přitažlivost k druhému pohlaví: „*Lesbicky orientovaná žena, je žena, která je po sexuální a eroticko-emocionální stránce přitahována primárně k ženám, nebo žena, která se cítí být zapojena do lesbické komunity, je sexuálně a eroticko-*

⁸⁴ SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1, s. 237-241 [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

⁸⁵ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. s. 49. ISBN 80-7184-954-5.

⁸⁶ BRZEK, Antonín a PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. s. 19. ISBN 80-85526-03-4.

*emocionálně přitahována k ženám a vnímá sama sebe jako lesbicky orientovanou.*⁸⁷

Výzkumná část této práce pracuje právě s druhou zmíněnou definicí, protože u dotazovaných žen byla nejdůležitějším faktorem pro zapojení do šetření právě sebeidentifikace se jako lesba.

⁸⁷ THE BOSTON LESBIAN PSYCHOLOGIES COLLECTIVE. *Lesbian Psychologies: Explorations and Challenges*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1987. s.21. ISBN 0-252-01404-9.

3 Praktická část

V praktické části je zpracovaný kvantitativní výzkum realizovaný v druhé polovině roku 2024.

3.1 Metodologie výzkumu

Pro účely práce byl zvolen kvantitativní výzkum, který umožňuje oslovit a sbírat data od velkého množství respondentů. K ověření hypotézy, že samy příslušnice lesbické komunity vnímají existenci nějakých specifických charakteristik, kterými se komunita odlišuje od většinové kultury, byl použit dotazník. Dotazníkové šetření se řadí mezi nejčastěji volené metody výzkumu, protože ho lze snadno distribuovat mezi množství respondentů, zajišťuje anonymitu zúčastněných a poskytuje respondentům dostatek času na promyšlení odpovědí. Dotazník použitý pro účely výzkumu k této bakalářské práci obsahoval otevřené položky, ve kterých respondenti vyjadřovali své vlastní názory a postoje, a uzavřené položky, kdy dotazovaní volili z nabízených možností, přičemž se v dotazníku objevily dichotomické i polynomické položky.⁸⁸

Výzkum probíhal od února do května 2024. Prostřednictvím dotazníku byly osloveny ženy, respektive lidé, kteří se identifikují jako ženy s homosexuální orientací. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 201 respondentů, z nich bylo ale 79 odpovědí vyřazeno, protože nevyhovovaly výzkumnému vzorku. Jednalo se buď o odpovědi heterosexuálních nebo bisexuálních žen, či také o několik mužů. Dotazník byl umístěn do internetového prostředí, aby se dostal k co největšímu vzorku lidí. Byl publikován na různých sociálních sítích jako je Facebook či Instagram, kdy byla využita pomoc online skupin a sdružení, které spojují právě lesby, např. facebookové skupiny *Když žena miluje ženu*; *Bisexuálky*, *Bisexuály*, *Lesby*, *Gayové*, *nestydíme se za to*; *Jen pro lesby*; *LGBT Gay a Lesby z celé ČR + SR* a instagramový profil *Lesbians_seznamka*.

V první části dotazníku odpovídaly respondentky na otázky týkající se jejich vlastní osoby, tzn. na otázku pohlaví, se kterým se identifikují, na sexuální orientaci, na věk a také na kraj či město, ve kterém žijí. V další části dotazníku vyjadřovaly svůj názor na existenci lesbické kultury či subkultury jednoduchou volbou ano/ne. Otevřenou odpověď pak specifikovaly, pokud uvedly, že nějaká specifická forma lesbické kultury, subkultury existuje, co si myslí, že je její součástí, jaké jsou její projevy a čím se

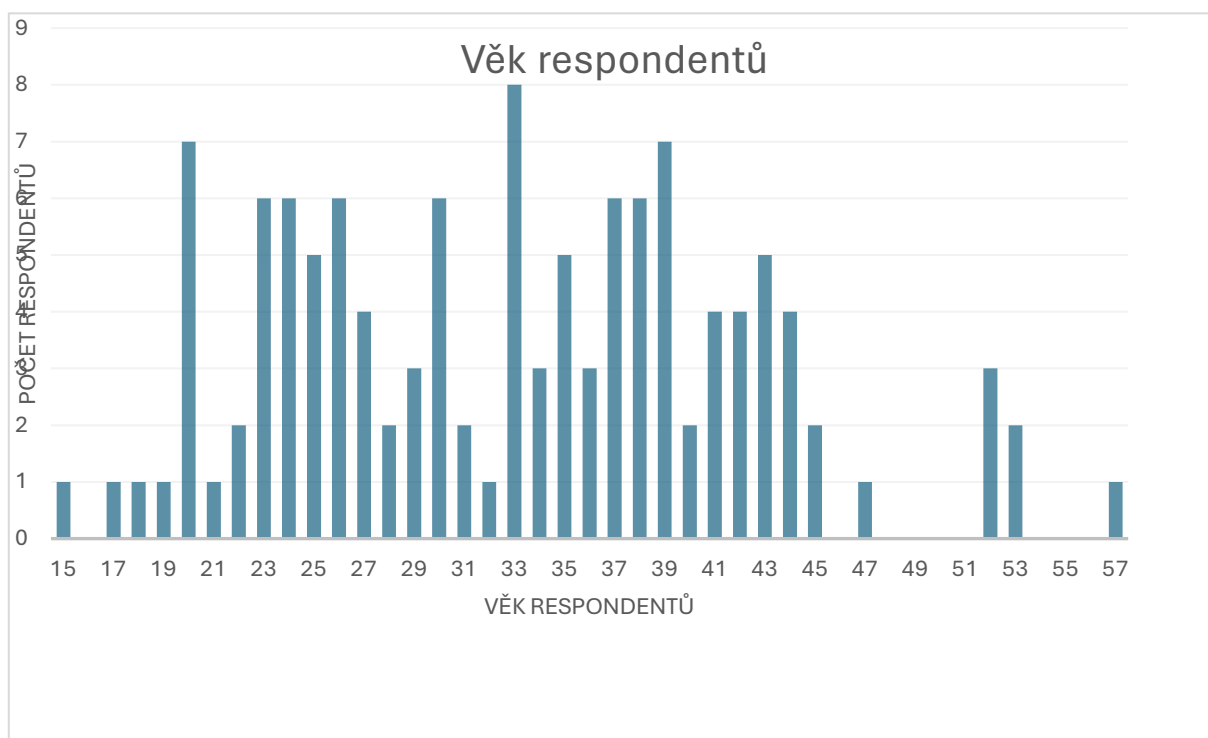
⁸⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 27-43 80-7367-040-2.

vyznačuje. Další autorčiny otázky prověřovaly relevantnost pojmů, které se v odborné literatuře, tak na sociálních sítích uvádí v souvislosti s lesbickou komunitou, a zda se respondentky s některým z daných pojmů ztotožňují. Dále se dotazník zaměřil na umění, které homosexuální ženy vyhledávají a zda je od homosexuálních umělců, či nese tuto tematiku a také, jestli je to pro respondentky jakožto konzumentky tohoto umění důležité. V poslední části bylo zjišťováno, zda se ženy identifikují s nějakými stereotypy, které o lesbách existují. Pomocí škálovací matice respondentky rozhodovaly, jestli s nimi plně souhlasí, nesouhlasí, nebo na ně nemají žádný názor.

3.2 Shrnutí výzkumu

Dotazníkové šetření se zúčastnilo 122 respondentů, kteří se identifikují jako ženy homosexuálky ve věkovém rozmezí 15 až 57 let. Z tohoto počtu je nejvíce zastoupena věková skupina 20 až 40 let, což naznačuje, že tato demografická skupina je nejvíce ochotná účastnit se takového šetření nebo je možná nejvíce zasažena tématy, která šetření pokrývá. Naopak věkové kategorie pod 20 let a nad 40 let jsou zastoupeny minimálně, což může být důsledkem různých sociálních a kulturních faktorů ovlivňujících ochotu těchto skupin podílet se na výzkumu. Autorka práce dále předpokládá, že zvolený věkový interval odpovídá období, kdy jsou ženy nejen biologicky, ale i sociálně a ekonomicky nejaktivnější, což může mít vliv na jejich sexuální chování a identitu. Věkové rozložení respondentů zobrazuje graf č. 1.

Graf 1: Věk respondentů

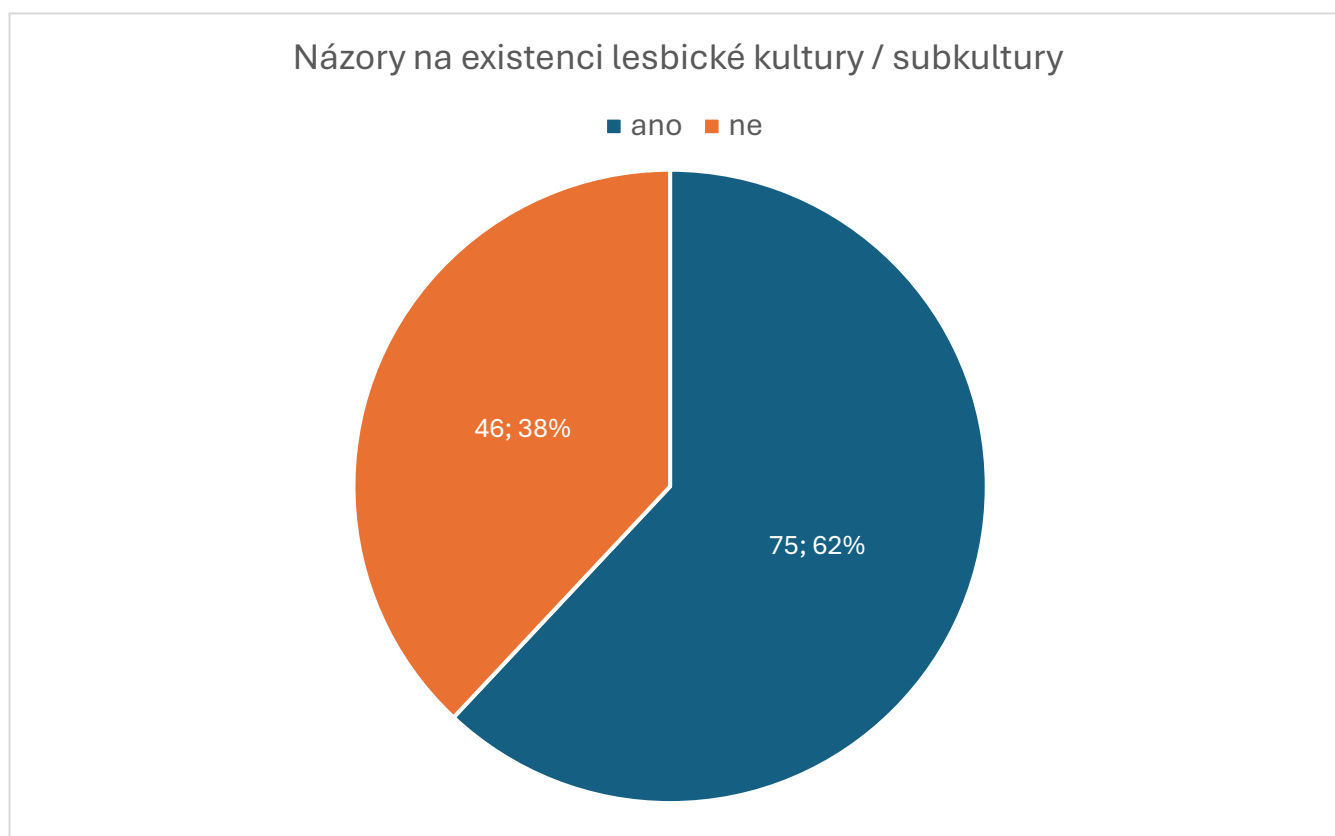

Při vyhodnocování odpovědí týkajících se místa bydliště bylo pro výzkum důležité to, zda respondentky žijí ve velkém městě, malém městě či na vesnici. Zatímco velká města nabízejí širší spektrum sociálních a kulturních příležitostí, menší města a vesnice mohou poskytovat silnější pocit komunity a sounáležitosti. Například v Bratislavě nebo Praze je pro neheterosexuální ženy přístupnější množství LGBT+ akcí a organizací, což může vést k větší viditelnosti a sociální podpoře a informovanosti. Na druhou stranu v menších městech, jako je Česká Třebová nebo Svitavy, může být komunita těsnější, což může přinášet pocit bezpečí a přijetí. Vesnické prostředí může být pro některé jedince výzvou kvůli menší anonymitě a omezeným zdrojům, ale zároveň může poskytovat pevné rodinné a přátelské vazby, zároveň to s sebou nese ale také omezené množství informačních zdrojů a akcí pro LGBT+ komunitu. Vlivem sociálních sítí a vysoké mobility informací se ale rozdíly v tomto ohledu často stírají, a proto místo bydliště již není tak podstatné a autorka práce se domnívá, že na výsledky výzkumu má jen velmi malý vliv. Velká města, která respondentky uvedly, jsou například Bratislava, Brno, České Budějovice, Děčín, Hradec Králové, Jihlava, Liberec, Mělník, Nymburk, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Praha, Teplice a Zlín. Z menších měst pak lze uvést například Břeclav, Česká Třebová, Český Krumlov, Frýdlant nad Ostravicí, Havlíčkův Brod, Holice, Chomutov, Kutná Hora, Lipník nad Bečvou, Nýrsko, Opava, Sokolov, Strakonice, Stříbro, Sušice, Svitavy, Šternberk, Valašské Meziříčí, Vsetín, Vysoké Mýto.

V odpovědích se objevilo i několik vesnic jako Brusné, Kunovice, Otínoves, Planá, Sezemice, Svojšice u Kolína a Tatenice.

Dále se autorka práce dotazovala na vlastní vnímání existence či neexistence lesbické kultury/subkultury. Dotazník byl navržen tak, aby byl srozumitelný široké veřejnosti, což je důvod, proč nebyly termíny „kultura“ a „subkultura“ striktně definovány a odděleny. Tímto způsobem chtěla autorka zajistit, že dotazník bude přístupný i pro širokou společnost a nevyžaduje speciální znalosti nebo porozumění těmto konceptům. Cílem bylo zjistit, zda respondenti vnímají lesbickou komunitu jako samostatný celek s vlastními charakteristikami, které lze považovat za znaky kultury, subkultury či sociální skupiny. Z grafu č. 2 je patrné, že většina dotazovaných vnímá existenci nějakých motivů, které jsou vlastní lesbické komunitě.

Graf 2: Názory na existenci lesbické kultury / subkultury

V následné otázce měly respondentky blíže specifikovat, v čem se podle nich tato kultura/subkultura projevuje, co je pro ni typické. Odpovědi přehledně zpracovává tabulka č. 1.

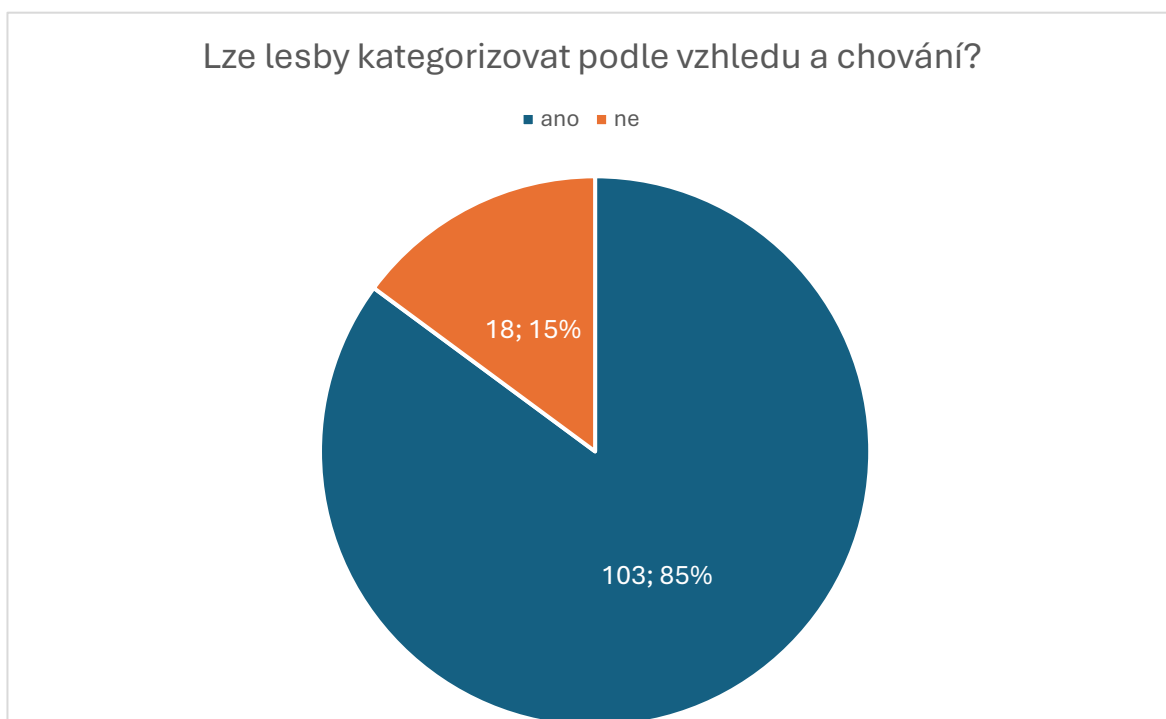
Tabulka 1: Názory respondentek na projevy lesbické kultury / subkultury

Chovají se jako muži, oblékají se tak... Většina jde poznat na první pohled
Myslím styl oblékání, projevy chování
Některé ženy jsou spíše mužského typu a dělají mužské práce. Myslím, že lesby mají +/- stejný styl humoru. Ve většině případů krátké nehty, styl chůze a oblékání
EL filmy, seriály, skupiny, stránky, srazy, kluby, taneční, seznamky,... el. historie, kdy dříve byli lidé léčeni a postupně se to konečně dostává do tolerance. EL již za doby krále klacka. EL bojování o práva v partnerství. EL obrazy, hudba. Styl oblékání od "normal", přes tomboy po "klučičí". EL tetování, spousta z nás má tetování ala duha, já mám tečky v barvě duhy, jiní mají čárky.
Určitě umění, film a mnoho dalšího, hudba, festivaly a další.
Nějaká kultura tady určitě je. Lesbičky se většinou (po nějaké době) navzájem poznají, je to těžké popsat, ale prostě to vycítíte. Oblékání je taky někdy specifické, hlavně u holek, které jsou klučičího typu. Mají jinou řeč těla, když jde kolem hezká holka, tak se za ní prostě otočí jako chlap.
Lesbické stránky, bary, vlastní komunita.
Řekla bych, že se vyznačuje větší otevřeností, vřelostí a komunikací
Řeč těla, oblékání, chování
Způsobem oblékání, chováním, života (jak se lidi baví, kam se chodí bavit, jaké problémy řeší apod.), stylem hudby, pohledem na život a na svět jako takový, větší otevřeností a tolerancí vůči tzv. jiným věcem (menšinám, odlišnostem apod.)
Určitě styl oblékání, vlasy – účesy, celkově vzhled. I když poslední dobou hodně hetero žen nosí některé tyto věci úplně normálně.. klučičí střihy vlasů.
Áno. Čo sa týka obliekania, tak typickým znakom sú väčšie hodinky na ruke, pri chlapčenských typoch lesieb hrubšie retiazky na krku, košeľe väčšinou kárované, pozorujem, že lesbičky vyhľadávajú športy ako lezenie po stenách, sledujú radi hokej, športovo sa obliekajú, nosia vyholené boky, a domnievam sa, že ich je veľa aj v umení napr. divadle.
Specifická řeč, některé ženy oblékání
No řekla bych že jsou prostě lesbičky kde to jde hned poznat, že se oblékají jako kluk/muž anebo se i tak chovají.
Projevuje se komunitou a společnými akcemi. Jako je praid, pořádaná plavba parníkem atd.
Většina homosexuálních lidí se vyznačuje stylem oblékání a vizáží. Jdou velmi snadno rozpoznat.
Hodnotami jsou svoboda, láska, milovat své tělo, být přirozená, specifická je jen řeč těla ,styl oblékání je zcela rozdělen podle typu ženy , takzvané "tomboy" ženy se oblékají ležérně, men style, pak jsou přirozeně sexy lesbičky ,jsou to ty ,které od hetero žen nepoznáte a pak jsou tvrdé hard lesby ,které jsou ostříhané na ježka ,nosí mužské volné oblečení a bohužel podle nich ostatní hetero lidé nás lesby popisují
Sdružení žen stejné orientace, která sdílí své myšlenky, emoce, ptají se na rady, nebo je naopak poskytují. Zatím jsou mi známé pouze na sociálních sítích, bohužel.
Přirozené shlukování lidí do skupin dle společných zájmů, názorů a hodnot. Gaydar – schopnost jaksi vycítit podobně či stejně sexuálně orientované jedince.
Myslím si, že máme svůj styl oblékání i řeč těla.. stejně tak různé názory na svět než ostatní.. spousta z nás je i "přírodně" založena – ochrana zvířat a prostředí.
Myslím, že lesby se rozoznávají podle chůze, stylu rozprávania, štýl obliekanie je väčšinou viac chlapčenský, tetovania, piercingov

Z odpovědí respondentek vyplývá, že většina z nich vnímá lesbickou komunitu zejména na základě odlišností v módě a vzhledu, který často přirovnávají k mužskému. Dále ale také často zmiňují různé LGBT+ akce, kde mají možnost se potkávat, ale také hudební a literární autory, které záměrně vyhledávají. Jeden z nejčastějších argumentů ve prospěch existence charakteristických rysů lesbické kultury/subkultury je schopnost homosexuálních žen poznat, zda je jiná žena také homosexuálka či nikoli, tzv. gaydar. (pozn. tabulka neobsahuje všechny odpovědi)

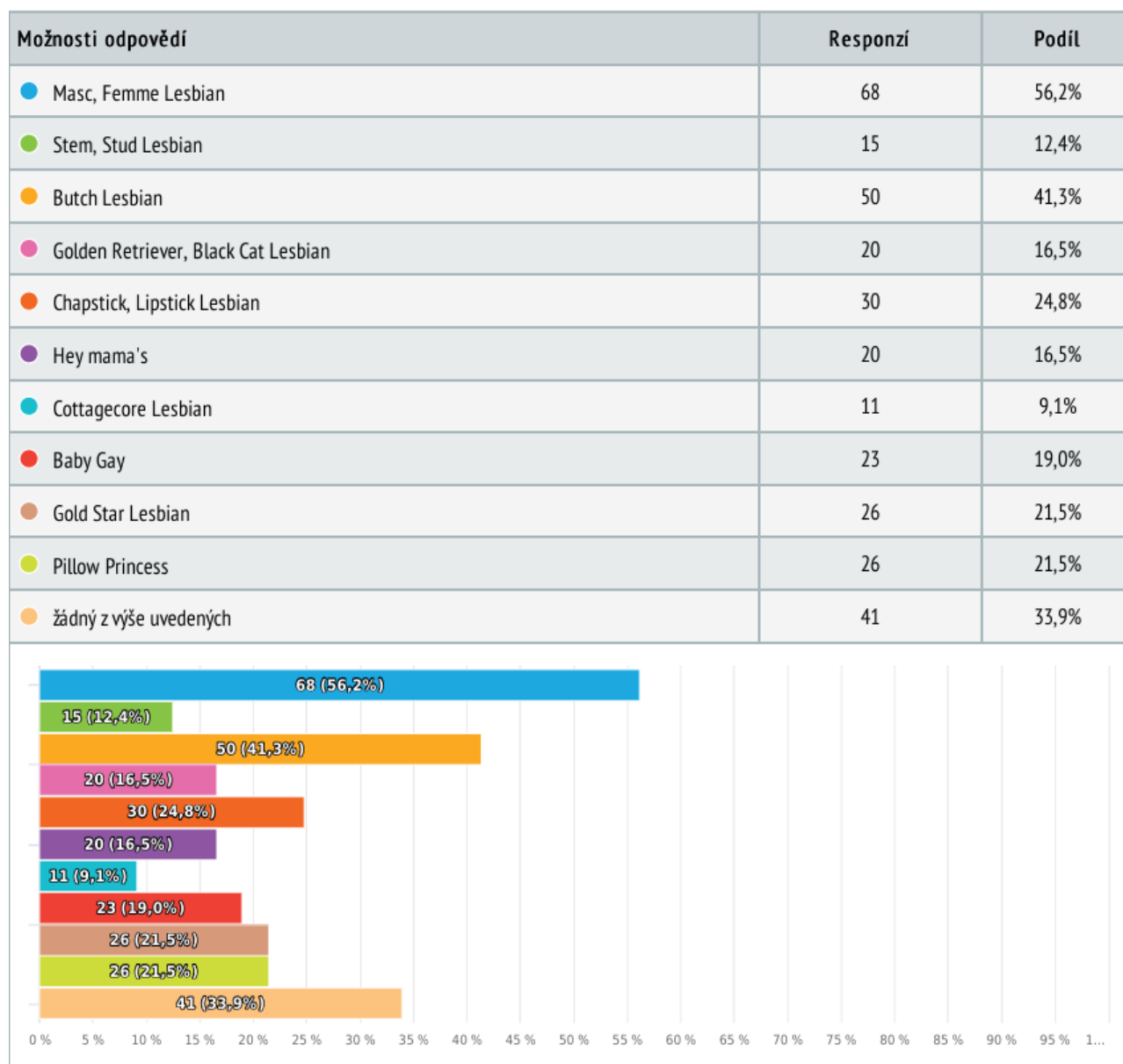
Autorka práce v dalších otázkách dotazníku pracovala se znaky, které by skupina mohla sdílet. Zajímala se, zda můžeme tvrdit, že existuje vnitřní kategorizace skupiny na základě vzhledu a potažmo chování. Jak ukazuje graf 3, drtivá většina respondentek se přiklání k názoru, že kategorizace a rozdělení existuje.

Graf 3: Lze kategorizovat lesby na základě vzhledu a chování?

Autorka v dotazníku dále použila některé názvy těchto lesbických kategorií vzhledu a chování, které se používají zejména v online prostředí a zajímalo ji, zda se v těchto termínech dotazované orientují. Výsledky zobrazuje obrázek 1.

Obrázek 1: Názvy lesbických kategorií

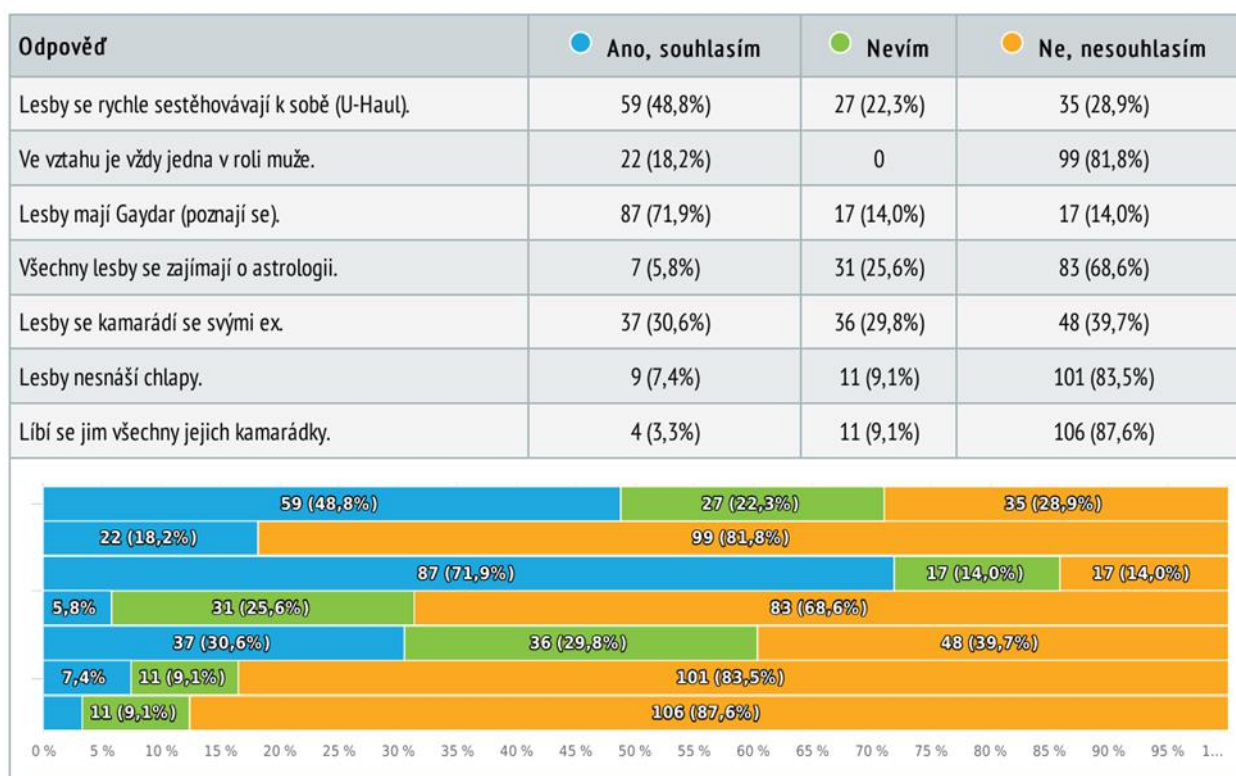
Zajímavé výsledky ukázala navazující otázka, zda se samy respondentky řadí k některé kategorii. Přestože odpovědi na předchozí otázky ukázaly, že s touto kategorizací souhlasí a považují ji za platnou, v otázce mířící na jejich osobu většina uvedla, že se s žádným takovým dělením neztotožňují a že nezapadají do žádné kategorie. Z celkových 121 dotazovaných 85 žen uvedlo, že se s žádnou kategorií neztotožňují a některé dokonce uvedly, že je toto nálepkování uráží. Ostatní se nejčastěji popisovaly jako masc nebo femme. Výzkum tedy naznačuje zajímavý rozpor mezi vnímáním kategorií jako takových a osobní identifikací s nimi. Tento fenomén může být odrazem širšího sociálního trendu, kde lidé sice uznávají existenci určitých kategorií, ale ve své

osobní identitě preferují individualitu a odmítají být omezeni předem definovanými škatulkami. Kategorizace, kterou lze považovat za stereotypní, je často používána i bez sebeidentifikace jako prostředek pro označování ostatních. Tento způsob škatulkování je zvláště patrný u žen, které se prezentují víc "maskulině" (pozn. odtud termín "masc"), kde dochází k častější kategorizaci na základě vzhledu. Od těchto žen se pak předem očekává určité chování, které je tradičně považováno za mužské, například tendence zaujímat místo v mužských povoláních nebo věnování se mužským sportům atp.

V dotazech na vyhledávání queer nebo wlw (pozn. „Women loving women“ je v online prostředí velmi užívaná zkratka, zejména jako hashtag pro vyhledávání uživatelů a příspěvků.) umělců či umění s touto tematikou se opět většina dotazovaných shoduje v tom, že je buď stále vyhledávají, nebo je v nějaké fázi života aktivně vyhledávaly. Pouze 36 žen uvedlo, že takové umění nevyhledává. Mezi nejčastěji vyhledávanou formou umění pak podle odpovědí patří hudba a zpěvačky jako LP, Fletcher nebo třeba Aneta Langerová. Kategorii umění ale dominují filmy a seriály, nejčastěji uvedené jsou *L World*, *Orange Is The New Black*, *Láska je láska*, *Dánská dívka* a *Bloom Into You*.

Poslední část dotazníku pracuje se stereotypy. Respondentky zde v matici vybíraly, zda s výrokem souhlasí, neví, nebo nesouhlasí. Pouze jeden stereotypní výrok byl označen za pravdivý nadpoloviční většinou dotazovaných, a to byl výrok: „Lesby mají gaydar (poznají se).“, s jehož pravdivostí souhlasilo 71,9 % respondentek. Nejvíce odmítavý stereotyp je pak výrok, že se lesbám líbí všechny jejich kamarádky, se kterým nesouhlasilo 87,6 % dotazovaných, a výrok, že lesby nesnáší chlapy, kde se proti jeho pravdivosti vyjádřilo 83,5 % žen. Vyrovnaně rozložené hlasy pak sesbíral výrok „Lesby se kamarádí se svými ex.“ Podobné výsledky ukazuje obrázek 2.

Obrázek 2: Matice stereotypů

V poslední otázce ženy samy reflektovaly stereotypy, se kterými se setkaly a se kterými nesouhlasí. Ve většině se shodují s tím, že mnohdy lidé považují homosexualitu jen za experimentální fázi života. Dále uvádí, že nemají rády stereotypní názory, že jedna z partnerek přebírá ve vztahu roli muže, nebo že dvě ženy nemohou vychovat dítě, protože chlapce vychovávají příliš zženštěle a dívku vychovávají jako další homosexuálku. Mezi stereotypy, které vzbuzují největší negativní emoce pak patří to, že někteří zejména muži tvrdí, že jsou ženy homosexuálky jen proto, že nepoznaly pořádného chlapa a nezažily dobrý sex. Mnohdy jsou také mylně spojovány s feminismem a s nenávistí vůči všemu, co je ve společnosti považováno za mužské. V diskusi o stereotypních názorech na homosexualitu se ženy často setkávají s předsudky, které jsou nejen zastaralé, ale i značně urážlivé. Je důležité, aby společnost pracovala na odstranění těchto stereotypů a podporovala otevřený dialog, který vede k lepšímu porozumění a respektu vůči rozmanitosti lidských zkušeností.

Výzkum ukázal, že lesbická komunita je velmi rozmanitá a nemůže být jednoduše kategorizována. Přestože existují určité stereotypy a představy, které jsou v komunitě rozšířené, většina respondentek se s nimi osobně neztotožňuje.

Bylo zjištěno, že většina respondentek se domnívá, že lesby mají schopnost rozpoznat jiné lesby, tzv. “gaydar”. Na druhou stranu, nejvíce odmítanými stereotypy byly názory, že lesby nesnáší muže a že se všem jejich kamarádkám líbí.

Co se týče kultury a subkultury, většina respondentek vnímá existenci nějakých znaků, které jsou vlastní lesbické komunitě. Tyto motivy se projevují zejména ve formě LGBT+ akcí, filmů, seriálů a hudby.

Výzkum také ukázal, že místo bydliště již není tak podstatné pro lesbickou komunitu, jak bylo dříve, díky sociálním sítím a vysoké mobilitě informací.

Celkově vzato, výzkum přinesl cenné poznatky o tom, jak gay ženy vnímají svou identitu a komunitu. Ukázal, že i přes existenci určitých stereotypů a kategorií, mnoho žen preferuje individualitu a odmítá být omezeno předem definovanými škatulkami. Tento výzkum tak přispívá k lepšímu porozumění a respektu vůči rozmanitosti lidských zkušeností.

4 Závěr

Lesby mají své místo ve společnosti na úrovni kultury, subkultury i sociální skupiny. Na úrovni sociálních skupin se lesbické ženy sdružují na základě společné sexuální orientace, což vede k vytvoření skupin, které sdílejí stejné normy, hodnoty a postoje. Tyto skupiny poskytují svým členkám pocit bezpečí a sounáležitosti. Sociální interakce v těchto skupinách probíhají na osobní úrovni. Vytváření těchto skupin probíhá jak v tradičním prostředí společnosti, tak i v online prostředí, což umožňuje širší dosah a propojení lesbických žen napříč různými regiony.

Existuje také společná subkultura, která se projevuje specifickými charakteristikami. Specifický styl oblékání je jedním z hlavních rysů této subkultury. Patří sem například maskulinní vzhled, feminní vzhled, kšiltovky dozadu, prstýnky a košile. Tyto styly často reflektují osobní identitu a preference. Lesbická subkultura má rovněž své společné symboly, které slouží k identifikaci a propojení členek. Mezi tyto symboly patří duhová vlajka a charakteristické gesto mávnutí rukou dolů. Dalším významným aspektem lesbické subkultury jsou specifické jazykové výrazy, které se používají v rámci komunity. Tyto výrazy zahrnují kategorizace jako masc, stem (kombinace maskulinního a feminního vzhledu), butch (velmi maskulinní vzhled), femme nebo termíny jako "u-haul" (označení pro rychlé sestěhování partnerů) či gaydar. Dalším významným rysem je společné umění, jako je hudba, filmy a literatura. Lesbické ženy často vyhledávají umění, které reflektuje jejich zkušenosti a identitu. Mezi populárními umělkyněmi jsou například zpěvačky LP, Fletcher a Aneta Langerová. Významné jsou také filmy a seriály, které slouží k jejich reprezentaci.

Na úrovni kultury jsou lesby součástí většinové společnosti. Díky možnosti skrývání identity nebo menší angažovanosti se mohou někteří jedinci primárně ztotožňovat s většinovou kulturou, přičemž sexuální orientace je pro ně intimní a soukromou záležitostí.

Lidé s jinou orientací jsou součástí celkové kultury, mají v ní své specifické místo a pomáhají utvářet její výsledný kulturní vzorec. Také ale můžeme říci, že mají svoji specifickou strukturu, ke které se jedinci hlásí, nebo vzniká na základě jejich angažovanosti v komunitě. Lesby také utváří sociální skupiny, do kterých se sdružují na základě stejné sexuální orientace.

Literatura

- ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd., V Portálu 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- BRZEK, Antonín, PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 8085526034.
- FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1030-6.
- HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HEKMA, Gert. *Homosexual behavior in the nineteenth-century Dutch army 1*. Journal of the History of Sexuality, 1991, vyd. 2. s. 30. PMID 11622950.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 27-43 80-7367-040-2.
- HOVEY, Jamie, MALTI-DOUGLAS, Fedwa (ed.). *Encyclopedia of Sex and Gender*. Farmington hills, Michigan: The Gale Group, 2007. ISBN 978-0-02-865961.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Univerzita Karlova, 2000. ISBN 80-7184-954-5.
- MACFAYDEN, Leah Pauline; ROCHE, Jorg a DOFF, Sabine. *Communicating Across Cultures in Cyberspace: A Bibliographical Review of Intercultural Communication Online*. Münster: LIT Verlag Münster, 2004. ISBN 3825876136.
- MARDELL, Ashley. *The ABC's of LGBT+*. Miami, Florida: Mango Media, 2016. ISBN 978-1633534094.
- MEALEY, Linda. *Sex Differences: Developmental and Evolutionary Strategies*. San Diego, California: Academic Press, 2000. ISBN 9780080541136.
- MONDIMORE, Francis Mark. *A natural history of homosexuality*. Baltimore: John Hopkins University Press, 1996. ISBN 0801853494.

- MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Přeložil Hana ČERVINKOVÁ. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN isbn80-86429-25-3.
- NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Sociologie (Grada). Praha: Grada, 2010. s.8 ISBN sbn978-80-247-2957-2.
- PITOŇÁK, Michal, MACHÁČKOVÁ, Marcela. *Být LGBTQ+ v Česku 2022*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2023. ISBN 978-80-87142-51-6.
- SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Vydání: první. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. s.23. ISBN 978-80-7509-498-8.
- SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.
- SPARGO, Tamsin. *Foucault a teorie podivného. Postmodernistická setkávání*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-210-9.
- ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, 2011. s. 72. ISBN 9788073452384.
- THE BOSTON LESBIAN PSYCHOLOGIES COLLECTIVE. *Lesbian Psychologies: Explorations and Challenges*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1987. ISBN 0-252-01404-9.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.
- ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. ISBN 80-7204-264-5.

Internetové zdroje

- FRIEDMAN, William J. *Memory for the time of past events*. Psychological Bulletin. 1993, roč. 113, č. 1 [online]. ISSN 1939-1455. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.44>. [cit. 2024-06-27].
- GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W. *Sociology*. Sedmé vydání. Polity Books, 2013. [online]. Dostupné z:

https://books.google.cz/books/about/Sociology.html?id=JE9eLwEACAAJ&redir_esc=y. [cit. 2024-06-27].

KATZ, Jonathan Ned. *Envisioning the World We Make* [online]. OutHistory.org. Dostupné z: <https://outhistory.org/exhibits/show/katz-writing-work/jonathan-ned-katz-envisioning>. [cit. 2024-06-27].

NEŠPOR, Zdeněk R., ed. *Sociologická encyklopedie 1*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologick%C3%A1_encyklopedie:Sociologick%C3%A1_encyklopedie

REGIONÁLNÍ KANCELÁŘ WHO PRO EVROPU A BzGA. *Standardy pro sexuální výchovu v Evropě*. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2017 [online]. Dostupné z: https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BZgA_Standards_Czech.pdf. [cit. 2024-06-27].

Slovníček pojmů spojený s LGBTQI+. Online. In: Amnesty International. 2020. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/lgbti/slovnicek-pojmu>. [cit. 2024-07-07].

SPENCER, Steven J.; STEELE, Claude M. a QUINN, Diane M. *Stereotype Threat and Women's Math Performance*. Journal of Experimental Social Psychology. 1999, roč. 35, č. 1 [online] ISSN 00221031. Dostupné z: <https://doi.org/10.1006/jesp.1998.1373>. [cit. 2024-06-27].

ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti*. Brno, 2019. [online] Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>. [cit. 2024-06-27].

VAN ANDERS, Sari M. *Beyond Sexual Orientation: Integrating Gender/Sex and Diverse Sexualities via Sexual Configurations Theory*. Archives of Sexual Behavior. 2015, roč. 44, č. 5, s. 1177-1213. ISSN 0004-0002 [online]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10508-015-0490-8>. [cit. 2024-06-27].